

Laila Luteberget, Anne Katrine Folkman og
Anita Gjermestad

DIAKONHJEMMET HØGSKOLE

RAPPORT 2012/8

Evaluering av drift og utforming av bofellesskapet Hanamyrveien 1.

Denne rapporten er utgitt av

Diakonhjemmet Høgskole

Postboks 184, Vinderen

N-0319 Oslo

<http://www.diakonhjemmet.no>

Rapport 2012

ISBN: 978-82-8048-124-5

ISSN: 1891-2753

Elektronisk distribusjon:

Diakonhjemmet Høgskole

Omslag

Aud Gloppen, Blæst Design

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.

Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Mangfoldiggjøring, videresalg av deler eller hele rapporten er ikke tillatt uten avtale med forfatterne eller Kopinor.

Forord

I 2010 gikk Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) til sak mot Sandnes kommune. Saken gjaldt bygging av Hanamyrveien 1, som er et samlokalisert boligtilbud, med plass til 12 personer med psykisk utviklingshemming og 12 personer med psykiske lidelser. NFU kritiserte kommunen for å bygge en bolig som kan sammenlignes med de små institusjonene som ble nedlagt i forbindelse med ansvarsreformen (1991) og for at brukervedvirkning ikke var ivare tatt i planleggingsfasen av boligen. Rettsaken endte med et forlik og med pålegg til kommunen om at botilbudet skulle evalueres.

Evalueringen er utført på oppdrag fra Sandnes kommune av førstelektor Laila Luteberget (prosjektleder), høyskolelektor Anne Katrine Folkman og førsteamanuensis Anita Gjermestad ved Diakonhjemmet Høyskole. Alle i prosjektgruppen har deltatt i utarbeidingen av metode og design, intervjuing, analyse og i skriving av rapport. Professor Sidsel Sverdrup ved Diakonhjemmet Høyskole vært en sentral diskusjonspartner i hele arbeidsprosessen. Vi benytter anledningen til å takke henne for betydningsfulle innspill i alle faser av evalueringsarbeidet.

I henhold til rettsforliket er det etablert en styringsgruppe. Medlemmer av styringsgruppen er: Steinar Bjugn, Ingjerd Skår, Bente Hopland, Marit Friis Thorsen, Bjørg Elin Storli og Jonas Skrettingland. Styringsgruppen har en rådgivende rolle og er prosjektgruppens diskusjonspartner i evalueringsarbeidet

Takk til beboere, pårørende og ansatte som delte sine synspunkter og erfaringer med oss.

Sandnes 1. november 2012

Laila Luteberget, Anne Katrine Folkman og Anita Gjermestad

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
1 Bakgrunn og evalueringsspørsmål	11
1. Beskrivelse av Hanamyrveien 1	16
2. Metodisk tilnærming	18
3. Beboernes synspunkter og erfaringer	22
4. Pårørendes synspunkter og erfaringer	25
5. Ansattes synspunkter og erfaringer	39
6. Sammenfatninger og anbefalinger.....	59
Referanser.....	66
Vedlegg	67

Sammendrag

Evalueringen av Hanamyurveien 1, et bofellesskap for mennesker som har utviklingshemming og mennesker med psykiske lidelser, inngår som en del av rettsforliket mellom Sandnes kommune og NFU (Norsk Forbund for utviklingshemmede) i 2004. NFU kritiserte kommunen for å bygge et botilbud som var i strid med ansvarsreformens prinsipper om normalisering og integrering.

I ankepunktene som reises mot store og samlokaliserte botilbud, og i sakkyndiges vurderinger i forbindelse med rettssaken, hevdes det at både størrelse, samlokalisering og faglige praksiser utgjør en risiko for å utvikle botilbud som ikke samsvarer med politiske føringer for tjenestetilbud til personer med utviklingshemming (Høyland 2010, Tøssebro 2010, Ellingsen 2010). Det påpekes at størrelsen på boligen i Hanamyurveien 1, ikke innfrir intensjonene om normalisering og integrering, og at boligen får karakter av «særomsorg» fordi så mange med hjelpebehov er lokalisert på samme sted. I følge sakkyndig er dette i strid mot prinsippet om ikke å gjenskepe institusjonsomsorg i kommunal regi. Formålet med evalueringsarbeidet, er å få frem fordeler og ulemper ved samlokaliseringen av to ulike brukergrupper. De overordnede spørsmålene i evalueringen er:

Hvilke synspunkter og erfaringer har brukere, pårørende og ansatte på utformingen av og drift i Hanamyurveien 1?

Hvilke fordeler og ulemper har samlokaliseringen for de som bor og arbeider i Hanamyurveien 1?

Spørsmålene konkretiseres ved hjelp av følgende fire temaområder, som også utgangspunkt for intervjuguidene i evalueringen:

- Botilbudets størrelse og utseende
- Samlokalisering og gruppesammensetning
- Arbeidsforhold og faglig praksis
- Medvirkning og selvbestemmelse

Hanamyrveien 1 er i følge sakkyndige, planlagt slik at den kan gi økt risiko for konstellasjoner av beboere som skaper utrygghet og kan true god omsorg (Tøssebro 2010). Boligens utforming kan også ha betydning for hvordan profesjonelle tolker og forstår rammene for praksisen sin. Basert på en gjennomgang av ulike studier av sammenliknbare virksomheter, viser Ellingsen til at det er en fare forbundet med at individuelle hensyn vanskeligere ivaretas i store botiltak, og at kollektive løsninger vokser, både for beboere og ansatte (Ellingsen 2010).

Data og metode

Evalueringen omfatter synspunkter og erfaringer fra beboere, pårørende og ansatte sine vurderinger av botilbudet. Beboere i Hanamyrveien har utviklingshemming i ulik grad. Det innebærer at noen formidler seg språklig, mens andre uttrykker seg gjennom gester, lyder og emosjonelle og kroppslige uttrykk. Å intervju utviklingshemmede byr på mange utfordringer. Pårørende kjenner beboere og kan tolke deres uttrykksmåter og formidle viktig informasjon. Også ansatte fungerer som talspersoner på vegne av beboere, og gir i tillegg innblikk i faglig praksis i Hanamyrveien 1.

Det finnes sparsommelig med kvalitativ forskning om utviklingshemmedes levekår både i små- og i større samlokaliserte bofellesskap. Innvendingene som legges til grunn for evalueringarbeidet er derfor i hovedsak basert på kvantitative undersøkelser om utviklingshemmedes levekår (Kittelsaa og Tøssebro 2011, Søderstrøm og Tøssebro 2011, Jakobsen 2007). I denne evalueringen er det imidlertid beboere, pårørendes og ansattes stemmer som skal høres, derfor har vi valgt en kvalitativ design for undersøkelsen. Spørsmålene er tilpasset informantene, tematisert under de fire punktene over. Det ble sendt en søknad om godkjenning av evalueringen til Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste, NSD, som ikke fant prosjektet melde- eller konsesjonspliktig.

Det kvalitative datamaterialet som er grunnlag for analysen er beboerintervjuer, 8 pårørendeintervjuer og 14 ansatte intervjuer. Resultatene av evalueringen er preget av hvilke informanter som inngår. Vi mener imidlertid at studien har en verdi utover enkeltopplevelsene. Gjennom samtalene har vi kunnet identifisere noen typiske svar, som peker på noen mer generelle utfordringer samlokaliserte større bofellesskap står overfor. Representantene er representative for dem vi har intervjuet, men ikke i en statistisk generaliserbar forstand. Dette har heller ikke vært hensikten.

Konklusjoner

Sammenfatninger av det som er kommet fram i intervjuene baseres på fire forhold som peker seg ut som utfordrende ved den faglige praksisen i bofelleskapet. Det er:

- Stort aldersspenn og forskjeller i hjelpebehov
- Byggets utforming og faglig praksis
- Organisering og bruk av personalressurser
- Samlokalisering

Stort aldersspenn og forskjeller i hjelpebehov

Gjennom samtaler med informantene kommer det fram at det ikke er samlokalisering med botilbud for mennesker med psykiske lidelser, som oppfattes som det mest utfordrende ved driften i Hanamyrveien. Den største utfordringen ligger i at tolv personer med store forskjeller i alder og hjelpebehov er samlokalisert i første etasje. Det at barn, unge og pensjonister bor under samme tak gir faglige utfordringer med hensyn til ulikt behov for tilsyn, pleie, interesser og aktivitet. Dette gir et stort spenn i de faglige utfordringene for personalgruppen.

I NOU fra 2011 om sosial boligpolitikk for framtiden, fremheves det at et godt sted å bo er viktig for utvikling av identitet, sosial tilhørighet og deltakelse. Både ansatte og pårørende mener at noen beboere ikke passer inn i bofelleskapet. De identifiserer seg ikke med andre, og fellesskapet gir ingen opplevelse av tilhørighet. Flere påpeker at dette kunne fungert annerledes om beboerne hadde vært likere hverandre, både med hensyn til alder og hjelpebehov.

Datamaterialet synliggjør sammensatte utfordringer knyttet til å ivareta rett til medvirkning og selvbestemmelse. Ivaretagelse av medvirkning og selvbestemmelse handler om, på den ene siden, å tolke og forstå beboeres kroppsuttrykk for å kunne respondere på ønsker og behov. På den andre siden er det en utfordring å balansere mellom å støtte, gi råd eventuelt sette klare grenser for beboere i ulike valgsituasjoner.

Byggets utforming og faglig praksis

Det reflekteres lite over at størrelse og utforming på bolig kan ha betydning for hvordan det er å bo. Flere av informantene gjør sammenligninger mellom bygget, sett utenfra med en vanlig boligblokk. Det kan oppfattes som et forsøk på alminneliggjøre byggets utseende. Informantene er mer opptatt av det de omtaler som «kvalitetene inni bofellesskapet», bl.a i form av omsorgsfulle ansatte som støtter og tilrettelegger for beboerne i det daglige.

Motsetninger og dilemmaer i tjenestetilbudet kommer imidlertid til uttrykk når bruk av fellesareal tas opp i intervjuene. På den ene siden er informanter fornøyd med at tjenestetilbudet er samlet under ett tak, og opplever at fellesarealene i boligen bidrar til trygghet for mange av de som bor der. På den andre siden opplever de og at felles gang for noen beboere oppleves negativt, fordi beboere må forholde seg til et fellesskap de kanskje ikke ønsker.

Utforming av leilighetene gir begrensede muligheter i forhold til møblering. De er små, og gir lite rom for fellesskap innenfor den private sfære, for eksempel mulighet til å ha besøk av familie, slekt og venner.

Personalfasilitetene oppfattes imidlertid som romslige, dette ses på som et gode. Det gir ansatte bl.a. ro til å planlegge å utføre oppgaver knyttet til møter og rapportering.

Organisering og bruk av personalressurser

Det hevdes at bofellesskapets stillingshjemler gir et større handlingsrom sammenliknet med personalressurser i mindre bofellesskap. Ansatte påpeker at organiseringen i primærgrupper er en satsing i forhold til å ivareta stabilitet rundt den enkelte beboer. Andre er opptatt av at ressursene med denne organiseringen ikke kommer beboere med mindre hjelpebehov til gode, på samme måte som de beboerne med større hjelpebehov.

Pårørendes erfaringer med primærgruppene er også delte. Kritikken fra pårørende rettes mot det de opplever som uklare ansvarlinjer i primærgruppen, og etterlyser bl.a. en større grad av formalisering av samarbeidet, som for eksempel at det skrives referater fra møter. Noen av de pårørende etterspør også større grad av involvering i utforming av tjenestetilbudet til sine nærmeste. De framhever at de er en ressurs som kan benyttes bedre.

Når det gjelder bofellesskapets samlede ressurser er ansatte og pårørende delt i synet på dette. Mens ansatte i stor grad er tilfreds med både materielle og personalmessige ressurser, opplever noen pårørende mangel på ressurser når det gjelder å følge opp beboere i aktiviteter utenfor bofellesskapet.

Samlokalisering

Vi har kun har intervjuet brukere, pårørende og ansatte i første etasje. Dette ser vi som en klar begrensning i evalueringsoppdraget, sett i forhold til å kunne vurdere fordeler og ulemper ved samlokaliseringen.

Mange ansatte gir uttrykk for at det store antallet høyskoleutdannede, og trivselen de imellom, representer en kvalitet i det faglige arbeidet. De som er kritiske ser faren for at det kan utvikles en enighetskultur innad i fagfellesskapet. I planlegging av Hanamyrveien 1 hadde en fra kommunalt hold sett for seg noen grad av faglig utveksling mellom etasjene. Per i dag er det så å si ingen slik praksis, snarere tvert i mot. Enkelte ansatte stiller imidlertid spørsmål til denne atskiltheten, og etterlyser en tettere kontakt mellom fagpersonell når det gjelder faglig veiledning, erfaringsutveksling osv.

Anbefalinger

Intervjuene med beboere, pårørende og ansatte har gitt oss innsyn i en kompleks virkelighet. De er mange, med ulike interesser og behov, som er involvert i bofellesskapets hverdagsliv. Det kan være vanskelig å gi generelle anbefalinger ut fra en kvalitativ studie, men vi vil på bakgrunn av intervjuene i evalueringen peke på noen punkter innenfor tjenestetilbudet i Hanamyrveien 1 som vi mener har noen forbedringspotensial:

- Det er et problem å samle så mange med ulike hjelpebehov og stor aldersspredning i samme bofellesskap. Et problem som bør finne en løsning, enten i form av en annen sammensetning av beboere eller ved å ansette flere som har spesifikke ansvarsområder.
- For å ivareta faglig oppfølging av alle beboere i Hanamyrveien 1 må det planlegges en mer systematisk kompetanseutvikling og veiledning av personalet. Tolv personer i ulike aldre og med forskjeller i hjelpebehov krever en nøye gjennomtenkning av hvilke fagspesifikke kompetanser som er nødvendig for å kunne gi et faglig forsvarlig tjenestetilbud. Kurs og videreutdanning av personalet bør planlegges og tilbys ut fra dette. På samme tid vil personalgruppen også ha behov for å modnes og utvikles i yrkesetiske spørsmål. Særlig gjelder dette forholdet mellom makt, paternalisme og selvbestemmelse i hjelperelasjoner. Ivaretagelse at dette kan skje gjennom interne møter og diskusjoner, men og ved å tilføre nye perspektiver gjennom ekstern veiledning og/eller intern undervisning.
- Hanamyrveien 1 er utformet slik at mye boareal disponeres felles. Erfaringer fra bruken av fellesrommene er delt. Bruk av fellesrom bør derfor videre drøftes og i større grad forstås ut fra de mer kritiske tilbakemeldingene som beboere og pårørende gir.
- Organisering og bruk av fagressursene i bofellesskapet oppleves å ha flere fordeler og noen ulemper. En gjennomgang av dagens organisering kan være hensiktsmessig med

tanke på å videreutvikle ansvars- og rollefordeling mellom ansatte. Utvikling av samarbeidsformer med pårørende bør inngå i dette.

- Det er lite samhandling mellom ansatte og beboere ved de to enhetene i bofelleskapet. Det oppfattes som et bevisst valg fra de ansatte, og det har ført til at enheten i første etasje opplever samlokaliseringen som lite problematisk. Både ansatte og beboere i begge enhetene kan utgjøre en mulig ressurs for hverandre. Av den grunn anbefales det at potensialet for faglig utveksling mellom enhetene utredes.

1 Bakgrunn og evalueringsspørsmål

I 2010 gikk Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) til sak mot Sandnes kommune. Saken gjaldt bygging av Hanamyrveien 1, som er et samlokalisert boligtilbud, med plass til 12 personer med utviklingshemming og 12 personer med psykiske lidelser. NFU kritiserte kommunen for å bygge en bolig som kan sammenliknes med institusjonene som ble nedlagt i forbindelse med HVPU-reformen (1991) og for at brukermedvirkning ikke var blitt ivaretatt i planleggingsfasen av boligen.

Sakkyndige vurderinger fra rettssaken¹ konkluderer med at store bofellesskap bryter med ansvarsreformens prinsipper om normalisering og integrering. Målet med reformen er at personer med utviklingshemming skal ha gode levekår og et mest mulig vanlig liv i fellesskap med andre. Måten en bor på tillegges stor betydning når det gjelder å innfri ansvarsreformens målsetting om å leve og bo som andre. Innvendingene mot store og samlokaliserte botilbud innebærer risiko for at institusjonstenkning skal prege de tjenestene til de to brukergruppene. Rettssaken endte med forlik og med pålegg til kommunen om at botilbudet skulle skal evalueres.

Selv om bakgrunnen for rettssaken var at Hanamyrveien 1 kritiseres for å bryte med i ansvarsreformens, er formålet med evalueringsarbeidet er å få fram kvaliteter ved botilbudet i Hanamyrveien 1. Evalueringen skal ikke vurdere hvorvidt Sandnes kommune har bygget en bolig i strid med intensjon i ansvarsreformens eller i lovverket. Evalueringsarbeidet har som siktemål å få fram opplevelse av tilfredshet hos brukere, pårørende og ansatte sine vurderinger av botilbudet. Ankepunkter i tidligere levekårsundersøkelser (Tøssebro og Søderstrøm 2011) og vurderinger i sakkyndige rapporter gir indikatorer på hvordan en kan forstå opplevelse av tilfredshet i denne sammenhengen. Med utgangspunkt i ankepunktene som er reist mot store og samlokaliserte botilbud, vil evalueringens formål også være å finne ut hvilke fordeler og ulemper samlokalisering har sett fra pårørende, brukere og ansatte i enheten der det bor personer som har utviklingshemming. Vi understreker at utgangspunktet vårt for å vurdere samlokalisering er begrenset, da rammen for evalueringen kun omfatter å intervjuer beboere, pårørende og ansatte i bofellesskapet for utviklingshemmede. For å kunne vurdere fordeler og ulemper ved samlokalisering burde evalueringen omfattet begge enhetene i Hanamyrveien.

¹ SINTEF, NTNU (Høyland 2010, Tøssebro 2010, Ellingsen 2010)

Det finnes sparsommelig med kvalitativ forskning om utviklingshemmedes levekår både i små- og i større samlokaliserte bofellesskap. Vi har derfor lite forskning av denne sort å sammenlikne resultatene våre med.

Innvendingene som er reist mot store og samlokaliserte botilbud

Kittelsaa og Tøssebro (2011) belyser trender i utvikling av utviklingshemmedes levekår over tid. Deres konklusjon er at:

- *Andelen utviklingshemmede som bor i store bofellesskap har økt markert i tiden etter 2001, og det er en dominerende boform blant de som har fått ny bolig etter år 2000. Store bofellesskap bygges i alle slags kommuner bortsett fra de aller minste.*
- *Mange bofellesskap ligger i områder som er preget av omsorgsfunksjoner og institusjoner. Et økende antall bofellesskap er for flere grupper av personer med hjelpebehov.*
- *Store bofellesskap formidler i større grad ytre tegn på avvik enn små. Argumentet om at store bofellesskap gir mindre ensomhet og større sosiale nettverk kan avvises. Her er det ikke størrelse det kommer an på.*
- *Kittelsaa og Tøssebros indikasjoner når det gjelder personalforhold, fagmiljø og organisasjon er løse i forhold til det som er trukket fram i debatten. Funnene peker likevel klart i en annen retning enn det kommunene har argumentert med. Store bofellesskap kommer dårligere ut.*
- *Pårørende ønsker ikke store bofellesskap. Det gjelder også blant pårørende til de som faktisk bor slik. (ibid s. 55)*

I rapporten fra de sakkyndige i rettssaken hevdes det at både størrelse, samlokalisering og faglige praksiser utgjør en risiko for å utvikle botilbud som ikke samsvarer med politiske føringer for tjenestetilbud til personer med utviklingshemming (Høyland 2010, Tøssebro 2010, Ellingsen 2010). Det fremheves at størrelsen på boligen i Hanamyrveien 1 strider mot intensjonene om normalisering og integrering. Felles hovedinngang og måten bygget uttrykker seg på (byggets kommunikative egenskaper) forsterker dette inntrykket. Det fremheves at de sosiale egenskapsområdene for boligen skaper forutsetninger for hvem du møter og hvem som er dine naboer. Boligen får karakter av "særomsorg" fordi så mange med hjelpebehov er lokalisert på samme sted. Å bygge en slik bolig i følge de sakkyndige, strider mot prinsippet om ikke å gjenskape institusjonsomsorg i kommunal regi.

Det påpekes at bofellesskapet er planlagt slik at det kan gi økt risiko for konstallasjoner som skaper uro og utrygghet for enkelte beboere og som kan true god omsorg (Tøssebro 2010). Når mennesker med ulike problem og omsorgsbehov plasseres sammen, kan det skape ulike konflikter mellom beboere. Krav til omsorg og trygghet i boligtiltak er at tjenestene til utviklingshemmede må struktureres, organiseres og ledes slik at de så langt som mulig forhindrer,

forebygger og forfølger krenkelser og overgrep. Historien har vist at krenkelser og overgrep skjer oftere i institusjonslignende tiltak.

Boligens utforming kan også ha betydning for hvordan profesjonelle tolker og forstår ramme-
ne for sin praksis. Faglige tilnærminger gjenspeiles blant annet i hva som kjennetegner prose-
dyrer og rutiner som styrer praksisen. Basert på en gjennomgang av ulike studier i sammen-
liknbare virksomheter mener Ellingsen (2010) at det er en fare for at individuelle hensyn blir
vanskeligere å ivareta i store botiltak, og at kollektive løsninger vokser, både for ansatte og
for beboere (ibid).

Av mer generell karakter er det flere forhold ved utviklingshemmedes situasjon i boligmarke-
det som kan virke inn og påvirke opplevelsen av tilfredshet. Forventningene til hva som er
realistiske ”boligdrømmer” vil påvirke grad av tilfredshet. Hvor fornøyd man er henger sam-
men med hvilke forventninger en har. Personer med utviklingshemming har ikke samme
valgmuligheter i boligmarkedet som andre fordi de i ulik grad er avhengig av offentlige tje-
nester for å mestre dagliglivet. Et godt boligtilbud for utviklingshemmede er derfor boliger
som lager rammer for et godt hverdagsliv for de som skal bo, og gode arbeidsforhold for de
som skal hjelpe. En annen side av saken er at valg av bolig er for mange personer med utvik-
lingshemming ikke er en midlertidig, men veldig ofte en permanent løsning (Høyland 2010).

I NOU 2011:15 påpekes sammenhenger mellom bolig og levekår. Muligheten til å bo godt og
trygt og få et tilbud om tjenester som gjør at en kan mestre hverdagslivet fremheves å være en
av velferdspolitikkenes grunnpilarer. Et godt sted å bo er viktig for utvikling av identitet, so-
sial tilhørighet og deltakelse (s.21-23).

Rammer for tjenestetilbudet Hanamyerveien 1

Juridiske rammer og vilkår for omsorgsboliger vil også ha betydning når det skal gjøres en
vurdering av driften i Hanamyerveien 1. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester dan-
ner de juridiske rammene og vilkår for den faglige virksomheten i omsorgsboliger.

*I Veileder til forskrift om kvalitet i pleie- og omsorgstjenestene for tjenesteyting etter kommu-
nehelsetjenesteloven og sosialtjenesteloven knyttes kvalitet i tjenestene til livskvalitet og vik-
tige verdier i den enkeltes liv.*

Kvalitet i tjenestene knyttes til brukernes opplevelse av livskvalitet og viktige verdier i den enkeltes liv. Tjenestene må derfor utformes slik at mottakerne blir respektert og verdsatt (Sosial og helsedirektoratet 2004:7)

Sandnes kommune har beskrevet innholdet i tjenestetilbudet i Hanamyrveien 1. Beskrivelsen er hentet fra nettsiden til Sandnes kommune. Innholdet i tjenesten gis etter individuelle behov og avtales spesielt. Miljøarbeid skal være hjelp til selvhjelp. Det overordnede målet med tjenesten er å bidra til at innbyggere i Sandnes kan bo i eget hjem, og at funksjonshemmede/psykisk utviklingshemmede kan leve et selvstendig liv. Miljøarbeidertjenesten tildeles personer som har:

- behov for praktisk bistand og opplæring i dagliglivets gjøremål
- behov for å ivareta egen helse
- behov for bistand til strukturering og gjennomføring av oppgaver i hjemmet
- behov for økonomistyring, innkjøp av mat og klær, matlaging og kosthold
- behov for bistand til å opprettholde og videreutvikle sitt sosiale nettverk/sosiale aktiviteter (Sandnes kommune 2012)

Evaluerings spørsmål

I lys av kritikken som er reist mot store bofellesskap har formålet med evalueringsoppdraget vært å innhente informasjon om og besvare følgende overordnede spørsmål:

- a) Hvilke synspunkter og erfaringer har brukere, pårørende og ansatte på utforming av og drift i Hanamyrveien 1?
- b) Hvilke fordeler og ulemper har samlokalisering for de som bor og arbeider i Hanamyrveien 1?

Følgende tema har vært utgangspunkt for utforming av intervjuguide for intervju av beboere, pårørende og ansatte².

- Synspunkter på og erfaringer knyttet til størrelse og beliggenhet av bofellesskapet
- Erfaringer knyttet til muligheter for privatliv, personlig preg på leiligheten, type aktivitet i leiligheten med og uten personal
- Erfaringer knyttet til gruppesammensetning, å bo sammen med personer med svært ulike behov. Opplevelse av samhørighet og fellesskap vs. ubehagelige situasjoner, f.eks. vold
- Synspunkt på og erfaringer med bruk av fellesrom. Hvor mye tid tilbringes i fellesrommet med og uten organisert aktivitet? Brukermedvirkning mht. utforming av og deltakelse på felles aktiviteter

² Intervjuguider er vedlagt rapporten

- Ensomhet vs. mulighet til felleskap og sosial relasjoner, mulighet til å pleie nære og mer perifere relasjoner, kjærlighetsliv?
- Hva kjennetegner den faglige praksis i boligen, miljøregler/verdier, faglige utfordringer. Samarbeid med pårørende, beboeres individuelle planer/tiltak. Tilrettelegging for faglig utvikling og etisk refleksjon for ansatte
- Rett til medvirkning og selvbestemmelse, mht. tjenesteomfang og innhold, valg av leilighet, nabo, primærgruppe, økonomi.

2 Beskrivelse av Hanamyerveien 1

I denne delen av rapporten beskrives kort bofellesskapet, ansatte og beboerne. Presentasjonen bygger primært på informasjon fra ledergruppen og egne observasjoner.

Bofellesskapet

Hanamyerveien 1 er en treetasjes bygning som ligger i utkanten av det etablerte boligområdet på Hana. Det er ingen nabohus som grenser til bofellesskapets hage eller eiendommen for øvrig. Det går en sykkelsti forbi bofellesskapet i front. På bofellesskapets yttervegg, samme side som inngangspartiet, står det skrevet Sandnes kommune med store svarte bokstaver sammen med kommunevåpnet. Idrettsanlegg og barneskole ligger noen hundre meter fra bofellesskapet. Bofellesskapet er fordelt på tre etasjer. I første etasje er det 12 leiligheter til personene med utviklingshemming. Alle leilighetene er på ca. 42 m², og inneholder stue med kjøkkenkrok, et stort soverom med tilhørende bad. Leilighetene på bakkeplan har terrassedør med utgang til egen hage. Hver leilighet har en innvendig og en utvendig bod. Det samme gjelder de 12 leilighetene som er i andre og tredje etasje.

Bofellesskapet rommer to ulike enheter. En for personer med utviklingshemming og en for personer med psykiske lidelser. De to enhetene deler en stor fellesinngang med felles heis og trapperom. I trapperommet henger det postkasser til alle beboerne i begge enhetene. For de som bor i andre etasje er det i tillegg en egen inngang i tilknytning til trapperommet. Trapperommet er midt i bygget. Fra trapperommet i første etasje kommer en inn i en stor overbygget felles gang som deles i to fløyer. Det er 6 leiligheter i hver fløy. I tillegg er det to store fellesrom med kjøkken midt i fellesgangen. Fellesrommet er innredet med sofaer, bord og spisebord.

Andre etasje av bofellesskapet er delt i to deler. Den ene delen er tilknyttet enheten for personer med psykiske lidelser. Den andre delen er personaldel for ansatte i første etasje. Personal delen består av 3 kontorer, personal- møterom med kjøkkenkrok og arbeidsstasjoner med datautstyr. Den andre delen av andre etasje og tredje etasje, tilhører bofellesskapet for personer med psykiske lidelser.

Beboerne

Det bor barn, ungdom, kvinner og menn i ulike aldre i første etasje. Beboernes funksjonsnivå varierer og det er en aldersspredning fra 7 – 63 år. Ett barn, en ungdom, de fleste er mellom 20 og 35 år og tre beboere er over 50 år. Hjelpebehovene varierer, fra behov for døgnkontinuerlig stell og pleie, til noe hjelp og støtte i hverdagen.

Før beboerne flyttet til dette bofellesskapet hadde de ulike tilbud. En kom fra et annet bofellesskap i kommunen, tre hadde timebasert tilbud fra hjemmetjenesten i egne leiligheter, og de øvrige flyttet hjemmefra. Når det gjelder beboernes dag- og aktivitetstilbud, er dette variert. To går på skole. Fire går på kommunalt dag- og aktivitetssenter. En er i jobb i VTA bedrift. Tre har dagsentertilbud hjemme i bolig 2 dager i uken, sammen med personal i Hanamyrveien 1. To ønsker ikke jobb eller dagtilbud.

Ansatte

Bofellesskapet har det totalt 25 årsverk fordelt på 38 ansatte i ulike stillingsstørrelser. Av disse er det 10 hele miljøterapeutstillinger inkludert leder. Miljøterapeutene har ulike helse- og sosialfagligutdanning som vernepleie, ergoterapi, sosionom og barnevernspedagogikk. Blant de andre ansatte er det hjelpepleiere, omsorgsarbeidere, og barne- og ungdomsarbeidere. I tillegg er det også ufaglærte ansatte i ulike assistentstillinger. Disse fyller i stor grad helgevaktstillingene, og jobber i hovedsak annenhver helg. Ledergruppen i bofellesskapet består av leder og 2 miljøterapeut1 stillinger.

Organisering av det faglige arbeidet

De ansattes turnus går over 12 uker. Miljøterapeuter og fagarbeiderne jobber hver 4 helg, miljøterapeut 1 hver 6 helg. Oppfølgingen av den enkelte beboer gjøres i det de kaller for primærgrupper. I hver primærgruppe er det 3 fagpersoner. Gruppen har ansvaret for å koordinere tjenestetilbudet rundt den enkelte beboer og tar seg av alt fra økonomi til legebesøk og oppfølging av pårørende. De ansatte i primærgruppene er som oftest de som kjenner den enkelte bruker best, og er mest sammen med vedkomne. Ansatte i store stillinger (100-75 %) deltar i to primærgrupper. Primærgruppene treffes jevnlig eller etter behov. På dagvakter er det vanligvis 5 personer på jobb, og på ettermiddagsvakt er det 8. På nattestid er det en hvilende og en våkende nattevakt. Når det gjelder felles møtevirksomhet i personalgruppen er det faste personalmøter hver 3 uke for alle ansatte i store stillinger. I tillegg er det faste miljøterapeutmøter. For nattevakter og helgevakter er det egne personalmøter.

3 Metodisk tilnærming

Dette kapitlet beskriver rekruttering av informanter til evalueringen, valg av design og metoder. Det ble sendt søknad om godkjenning av evalueringen til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, NSD, som ikke fant prosjektet melde- eller konsesjonspliktig i henhold til personopplysningsloven.

Hensikten med evalueringen er å få innblikk i beboeres og pårørendes brukertilfredshet, samt ansattes vurderinger av botilbudet. Å få en grundigere forståelse av dette på individnivå, gjør en kvalitativ design hensiktsmessig. Det er gjennomført semi-strukturerte intervjuer med ansatte, pårørende og beboere. Utvalget beskrives nærmere nedenfor.

Informantene

Vi har intervjuet ansatte i 50-100 % stillinger (5 vernepleiere, en ergoterapeut, fagarbeidere og assistenter). De fleste har arbeidet i Hanamyrveien 1 siden oppstarten av bofelleskapet vinteren 2009. Ledergruppen i bofelleskapet inngår i ansatte-gruppa. Utvalget er skjevt i forhold til at nattevakter og ansatte i små stillinger, helgevakter og ikke fast ansatte, er beskjedent representert. De pårørende som deltar i evalueringen er foreldre/foresatte og søsken. Kontakten med pårørende har vært avgjørende for hvilke beboere vi har intervjuet. Vi har gjennom pårørende avklart hvorvidt det lar seg gjøre å snakke med beboere, og på hvilke måte. Av hensyn til anonymitet, presenteres ikke de beboere vi har snakket med nærmere, heller ikke antall.

Rekruttering av informanter

For å få informanter til å delta i undersøkelsen, ble vi enige om at ledelsen i Hanamyrveien skulle organisere forespørsler både til ansatte og pårørende. Det handlet i hovedsak om partiske hensyn, da ansatte ønsket intervjuene gjennomført i arbeidstiden. Leder hadde også kontaktinformasjon til pårørende. Informantene fikk tilsendt brev med informasjon om evalueringen, hensikten med undersøkelsen og hvordan intervjuene skulle foregå. I tillegg opplyste brevet om at ansatte og pårørende var sikret anonymitet, at alle opplysninger ble behandlet konfidensielt og at det var frivillig å delta. Det ble innhentet informerte skriftlige og muntlige samtykker om deltakelse.

Følgende kriterier skulle benyttes i leders valg av ansatte: Nokså jevn fordeling av ansatte i forhold til utdanning, stillingsstørrelse og turnus. Siden vi startet rekruttering av deltakelse like før sommerferien, kom ferieavvikling i veien for gjennomføring av alle intervjuene. Det gjaldt også intervjuer med pårørende. Det var få av de pårørende som responderte på henvendelse fra Hanamyrveien om deltakelse. Vi valgte derfor å henvende oss direkte til pårørende i form av en purring. Vi fikk flere svar på denne henvendelsen, sommerferien kan ha vært årsak til manglende oppslutning i første omgang.

Utvalget

Til sammen ble det sendt ut invitasjon til 38 ansatte og alle pårørende. Beboere ble forespurt gjennom pårørende. Den informantgruppen vi fikk kontakt med og intervjuet var:

Ansatte: 14 personer

Pårørende: 8 personer

Beboere: noen

Enkelte pårørende har blitt intervjuet alene, mens andre har ønsket å være to sammen.

Beboerne i Hanamyrveien 1 har utviklingshemming i ulik grad. Det innebærer at noen formidler seg språklig, mens andre uttrykker seg gjennom gester, lyder, emosjonelle og kroppslige uttrykk. Å intervju personer med utviklingshemming byr på mange utfordringer. Pårørende ble konferert i forhold til å finne gode måter å få den enkelte beboer i tale på. Forskergruppa fikk hjelp av pårørende til å gjennomføre intervju med beboere. Pårørende brukte intervjuguiden og skrev ned innholdet i samtale.

En kvalitativ tilnærming

Med utgangspunkt i fire temaområder ble det utviklet semi-strukturerte intervjuguiden for beboere, pårørende og ansatte. I henhold til prosjektets begrensede økonomiske ramme ble det ikke gjennomført prøveintervjuer. Et utkast til intervjuguiden ble derimot drøftet med styringsgruppen. Etter innspill fra gruppen ble intervjuguidene ferdigstilt. Utgangspunktet for innholdet i intervjuguidene er de spørsmål og problemstillinger som beskrives innledningsvis, og er tematisert i følgende fire områder:

1. *Boligens utforming, størrelse og utseende*
2. *Samlokaliseringen av ulike brukergrupper*
3. *Faglig praksis*
4. *Medvirkning og selvbestemmelse*

Spørsmålene ble tilpasset informantene. Samtlige intervjuer ble gjennomført i sin helhet, ingen reserverte seg mot noen spørsmål.

Intervjuguiden og intervjusituasjon

Intervjuene fant sted fra juni til oktober. I intervjusituasjonen deltok to forskere. I hovedsak førte den ene ordet, den andre skrev og kom med oppfølgingsspørsmål, noe som fungerte greit. Hvert intervju varte ca. en time.

Intervjuguidene fungerte godt både i forhold til ansatte og pårørende. Det bød på utfordringer å strukturere en samtale etter guiden i møtet med beboere, men vi fikk allikevel god nok informasjon til formålet med undersøkelsen. Intervjuguidene la et godt grunnlag for at informantene kunne fortelle så mye eller så lite som de ønsket om temaene som var i fokus. Informantene kunne også, om de ønsket det, tilføye informasjon som vi ikke spurte om.

Vi spurte ikke om personlige utfordringer, eller om diagnoser eventuelt ulike syndrom, fordi det ikke lå innenfor formålet med evalueringen. Flere informanter kom likevel inn på slike områder. I resultatkapitlet benyttes en god del sitater for å illustrere sentrale poeng i analysen. Noen sitater er derfor omarbeidet med tanke på å ivareta anonymitet, samtidig som meningsinnholdet i utsagnene forblir intakt.

Både ansatte og pårørende gav tillatelse til at intervjuene ble tatt opp med lydopptaker. Alle intervjuene ble transkriberte, for på best mulig måte sikre et nøyaktig utgangspunkt for analyse.

Feilkilder

Analysene i rapporten baseres på et kvalitativt materiale. Resultatene er derfor preget av hvilke informanter som inngår i evalueringen. Dette er både svakheten og styrken i denne studien. Kvalitativ tilnærming gir anledning til fordyping i enkeltindividers oppfatninger av tjenestetilbudet. Gjennom analyse av intervjuene synliggjøres sammenfall og skillelinjer i informantenes svar.

Evalueringen har en verdi utover enkeltopplevelser av tjenestetilbudet. Gjennom samtalene har vi kunnet identifisere noen typiske svar, som går igjen hos flere informanter, og som peker på noen mer generelle utfordring samlokaliserte større bofellesskap står overfor.

Vi har intervjuet noen beboere, men mange beboere vil være avhengig av at andre for å få formidlet sine erfaringer og synspunkt. Pårørende og ansatte som kjenner brukerne kan tolke deres uttrykksmåter og formidle viktig informasjon. Brukertilfredshet kommer på den måten også implisitt til uttrykk gjennom pårørende og ansatte.

Pårørende er prisgitt de rammebetingelsene som eksisterer for det tilbudet deres nærmeste tilbys. Noen uttrykker en engstelse for at det å formidle kritiske holdninger, kan få konsekvenser for tjenestetilbudet. Det er grenser for hvor kritiske man kan være når det tilsynelatende ikke finnes valgmuligheter i forhold til sted å bo, noe som også gjelder beboeres utgangspunkt for å samtale med oss.

Vi vet ikke om de av de ansatte vi har snakket med, er lite kritiske til egen faglig praksis eller det motsatte. Noen ansatte uttrykker imidlertid at de føler seg gransket, og sier at det skal bli godt å bli ferdige med evalueringen.

Vi tar ikke sikte på å fortelle «hele sannheten» om brukertilfredshet med tjenestene, men formidler noen synspunkter på tilbudet som gis og mottas. Resultatene er representative for dem vi har intervjuet, men ikke i en statistisk generaliserbar forstand. Dette har heller ikke vært hensikten. Oss bekjent, finnes det ingen liknende kvalitativ evaluering av andre samlokaliserte bofellesskap, som utgangspunkt for å gjøre sammenlikninger. Vi vil understreke at vi kun har intervjuet ansatte, pårørende og brukere i bofellesskapet for utviklingshemmede, og forholder oss ikke til den andre enheten i form av innsamling av datamateriale der. Dette ser vi som en klar svakhet i bestillingen av evalueringen, i forhold til å kunne mene noe om samlokaliseringen.

I de tre neste kapitlene presenteres resultatene fra intervjuene med henholdsvis beboerne, pårørende og ansatte.

4 Beboernes synspunkter og erfaringer

Intervjuene med beboerne ble gjennomført i Hanamyrveien 1 etter ønske fra beboerne selv. Pårørende og ansatte ble konferert i vurderingen om hvilke beboere det var aktuelt å intervju. Det ble innhentet samtykke til intervju fra beboerne selv og via pårørende. Pårørende tok kontakt med vedkommende, forklarte hva det gjaldt og spurte om de ville delta i evalueringen.

Leilighetens størrelse og utforming.

Beboerne gir uttrykk for at de er fornøyde med botilbudet sitt i Hanamyrveien. *Jeg liker leiligheten best slik den er jeg*, sier en. I likhet med pårørende og ansatte sier også beboerne vi snakket med at det er trangt når man skal ha besøk: *Men det er trangt når du skal sitte rundt bordet her i stua*. En sammenligner det å bo i Hanamyrveien med der han bodde før. Han gir uttrykk for at han liker seg bedre i Hanamyrveien: *Jeg liker meg bedre her enn den plassen jeg bodde før. Der var det så mye bråk på natten, at jeg fikk nesten ikke sove. Det var godt å komme seg bort derfra og få en ny leilighet.*

Samlokalisering

Ingen av beboerne sier at de kjenner noen som bor i andre etasje. Når beboerne får spørsmål om de kjenner noen av de som bor oppe uttrykker de blir de: *Nei, de som bor i andre etasje kjenner jeg ikke!!!* En annen sier: *Jeg liker ikke når brannalarmen går der oppe i 2 etasje, det er en fæl lyd. Jeg tåler det ikke ser du*. Det varierer også hvor mange de kjenner av de som bor i første etasje. De forteller at de kjenner best de som bor i samme gangen som de selv: *Jeg kjenner noen, ikke alle nei. Jeg kjenner best de som bor der jeg bodde før*. Ingen av de som vi snakket med forteller at de kjenner alle. En sier: *Jeg kjenner 3 av de som bor her*.

Bråk og uro

Beboerne er opptatt av de andre som de bor sammen med i Hanamyrveien 1. Det er noen av beboere som forteller at de ikke liker når andre/naboer bråker eller lager uro: *Uff ja, de dunker i veggen og gjør slik, dunk, dunk, dunk. Han vekker folk når de sover når han holder på slik. Nei, han må være rolig når vi skal sove*. Videre forteller enkelte at de prøver å gi beskjed til personalet når det er uro. De prøver også selv å si det til de det gjelder: *Ellers må vi gi beskjed. Vi sier ifra til personalet om at dette ikke går an*. Når noen en urolige forteller beboerne at de ofte går inn i leiligheten sin eller holder seg for ørene, og får på denne måten fred: *Ja det*

er en grusom hyling, jeg holder meg for ørene. Beboerne har også klare formeningar om hvorfor enkelte medbeboere er urolige: Ja, de hylar mye. Særlig hvis personalet vekker de for tidlig om morgenen. Hvis de får lov til å sove lenger ut på dagen, da er de mer rolige.

Fellesrommene

Fellesrommene brukes til dag- og aktivitetstilbud noen dager i uken for enkelte beboere. Dette liker de godt. Da er de ikke så mange på fellesrommene. En uttrykker: *Jeg liker meg best i fellesrommene på mandager og fredager. Jeg liker ikke å være der hele tiden.* En annen beboer sier: *Jeg går sjelden i fellesrommet. Liker ikke å være der.* En forteller at han ikke liker å være på fellesrommet: *Fordi det er så mye skriking og erting og slikt. Av og til kaster noen fjernkontrollen til TV, det er ikke bra.*

Videre beskriver beboere hva som skjer i fellesrommene: *I fellesrommene er det noen som prater med mat i munnen, det liker jeg ikke. Jeg sier at du kan sette maten fast i halsen og svelge vrang, det er veldig farlig og vondt.*

Når det er mange beboere samlet i fellesrommene på samme tid blir uro og bråk mer tydelig. En sier: *Men hvis vi er på fellesrommet da må vi passe oss, fordi noen kan kaste ting på oss og hyle. Men det er den som kaster som må gå i leiligheten, ikke vi.*

Ferie

Når det gjelder ferie forteller beboerne at de liker å reise til ”Syden” i ferien, men at de ikke har gjort det i år: *Jeg liker å reise til Syden og slikt jeg.* Andre beboere synes at ferier ikke er like enkle å forholde seg til. Det er mye vikarer i ferien og dagene kan fort bli for lange: *I ferien min synes jeg at dagene mine er lange.*

Medvirkning og selvbestemmelse

De fleste synes at de bestemmer selv i hverdagen: *Jeg får bestemme selv, det liker jeg.* Det å handle selv og gå på butikken er viktig for enkelte, andre forteller at det er viktig å se på TV. For noen beboere er det slik at det varierer hva de kan gjøre utfra hvem som er på jobb og hvem de er sammen med.

Oppsummering

- Beboerne er fornøyd med leiligheten sin og med å bo i Hanamyrveien, selv om stuen er liten og det er trangt når man skal ha besøk. Det å bestemme selv i hverdagen er de også fornøyd med og de opplever at de får den hjelpen de trenger.
- Det beboerne ikke er fornøyd med er bråk fra beboerne andre etasje, samt uro fra andre beboere i første etasje. Uroen fra andre beboere fører også til at noen vegrer seg for å være i fellesrommene.

5 Pårørendes synspunkter og erfaringer

Etter ønske fra de pårørende selv, er alle intervjuene gjennomført på møterom ved Diakonhjemmet Høyskole. Enkelte har blitt intervjuet alene, mens andre har ønsket å være flere pårørende sammen i intervjuet.

Botilbudets størrelse og utseende

De pårørende har ulike oppfatninger av størrelsen og utseende på Hanamyrveien. Flere sier at bygget minner dem om en institusjon. De poengterer samme institusjonslignede trekk ved bygget som ansatte: skiltet med SANDNES KOMMUNE, inngangspartiet hvor det står lagret rullestoler og utstyr samt fellesgangen inn til leilighetene. En uttaler følgende:

Jeg synes at Hanamyrveien ser veldig ut som en institusjon. Det er dumt når en kommer inn hoveddøren så blir en møtt med flere rullestoler, sykler og annet utstyr. Det minner om Bakkebø og Nærlandheimen.

Selv om de synes at bygget har institusjonspreg sier flere at de ikke synes det er noe å bry seg om. De opplever det er lite som kan gjøres med bygget nå som beboerne har flyttet inn og funnet seg til rette. De har forsonet seg med både utseende og størrelse på bygget. Som en av de pårørende sier:

Jeg må si at jeg har sett penere boliger enn denne. Men så tenker jeg ok, tenk på alle som står på venteliste, vi må jo tenke litt på økonomi også. Det er viktigere at flest mulig får tilbud enn at det bygges mange flotte og stilige bygg. Det er først og fremst det som er inni bygget som teller

Det som betyr noe er hvordan beboerne har det i det daglige, at de har det godt og trives i hverdagen:

Jeg tenker at bygningen ramler inn under kategorien for mange rare bygg i dag. Jeg skjemmes ikke av å si at min sønn bor her – nei, langt i fra! Det er det innvendige som betyr noe.

Noen pårørende sammenlikner bofellesskapet med en boligblokk. De påpeker at de opplever at hensynet til økonomi, og det at flest mulig skal få en plass å bo, har kommet foran hensynet til estetikk. De savner likevel et mer hjemlig utseende. De synes det er viktig at det ser ryddig og fint ut utenfor, og liker at det at pyntes med blomster. Flere pårørende forteller og at de ikke opplever at beboerne er så opptatt av byggets institusjonsaktige utseende. En av foreldrene sa: *Synes ikke det ser ut som en bolig, det ser ut som en institusjon. Men vår gutt bryr seg ikke om hvordan det ser ut.*

Leilighetene

Når det gjelder utformingen av leilighetene mener de pårørende, at selv om at de var med på to informasjonsmøter, så burde de ha vært mer deltagende i planlegging av utformingen leiligheten til den enkelte. De gir uttrykk for at det var lite rom for innspill til å gjøre individuell tilpasning av leilighetene. *Vi var med på to informasjonsmøter før innflytting, men fikk ikke påvirke utformingen av leiligheten før han flyttet inn.* Når vi spør dem om hva de kunne tenke seg annerledes, er de fleste pårørende enige om at leilighetene er små og smale. Som følge av dette er det vanskelig å møblere og innrede: *Stuen i leiligheten er liten, det er også veldig trangt mellom TV og sofaen. Dette kunne vi ikke være med på å påvirke før han flyttet inn.*

Når det gjelder kvaliteten på bygget er det flere pårørende, i likhet med ansatte, som mener at bygget har dårlig lydisolering. De forteller at det både er lytt mellom etasjene og mellom de enkelte leilighetene i første etasje. Dette har de erfart når de er på besøk. Flere beboere klager også til sine pårørende om at «det er så lytt», og at de blir forstyrret av andre beboere. En pårørende uttaler: *Han forteller at han hører når naboer dunker i veggen. Det liker han ikke og blir veldig irritert.*

En trygg plass å bo

Gjennomgående opplever de pårørende Hanamyerveien som en trygg plass å bo, og uttrykker at de er fornøyd med botilbudet i sin helhet. Flere pårørende er fornøyd med at leilighetene er samlet under ett tak, fellesgangen i første etasje og det at beboerne har tilgang til fellesrom. De sier at dette bidrar til trygghet både for beboerne og de som jobber der. En av de pårørende uttrykker dette slik: *Felles overbygget gang er flott. De som jobber her trenger ikke å kle av seg for å gå ut og inn mellom leilighetene.* Flere pårørende gjør sammenlikninger med botilbud som deres sønn eller datter har hatt før. De forteller at de bodde alene i en leilighet uten heldøgns bemanning, og at både personen som bodde der og de som pårørende opplevde dette utrygt. *Før var vi ikke trygge på hvordan hun hadde det. Både hun og vi er tryggere her, hun vet hvem som bor her og får den hjelpen hun trenger.*

Fellesrommene

Pårørende er delte i synet på fellesrommene. De fleste gir uttrykk for at de er fornøyd med at det er fellesrom i bofellesskapet, og at det er to fellesrom. Det gir mulighet for å være sosial og ha felleskap med de andre som bor i Hanamyerveien. Dette opplever de som viktig, og på-

peker mer generelt at utviklingshemmede har vanskeligheter med å initiere til slike felleskap selv. Som en pårørende sier: *Det er fint med fellesrommene. Der kan de være sammen med de andre som bor der.*

Flere er kritiske til fellesrommene. Det er de fordi at ikke er alle beboerne liker å være med i fellesaktivitetene og derfor sjelden eller aldri kommer innom disse rommene. Det er, i følge pårørende, ulike grunner til dette. Noen beboere synes det er for mye bråk i fellesrommene, noen liker ikke å være sammen med «visse» personer, og andre ønsker ikke å identifisere seg med de som bor i Hanamyrveien. To ulike utsagn tar opp noen nyanser i dette: *Fellesrommene er greie, men han vil aldri gå dit. Han sier at han ikke vil snakke med de folka. På en måte så føler jeg jo at han ikke passer inn i fellesskapet.*

Og: *Det er flott at fellesrommene er delt i to og at alle beboerne ikke er der samtidig. Jeg tenker at det er viktig at beboerne kan dele seg alt etter hvem de trives å være sammen med.*

Alle pårørende forteller at de oppholder seg lite i fellesrommene når de er på besøk. Unntaket er når de blir invitert til fellesarrangement. Det å stikke innom i fellesrommene oppleves ikke som naturlig når de kommer innom. Noen forklarer dette med at de tenker at det drives behandling i fellesrommene og at de av den grunn vegrer seg for å forstyrre. Flere av beboerne som bor i Hanamyrveien har vanskelig for å uttrykke seg. Det gjør at noen pårørende ser det som vanskelig å droppe innom bare for å slå av en prat:

Jeg tror ikke det er mange pårørende som er i fellesstuene. De gangene vi er der, er på fellesarrangement osv. Jeg tror kanskje det er fordi betjeningen driver behandling i fellesrommene, også fordi det er mange beboere det ikke går an å prate med der inne. Du kan ikke slå av en prat liksom.

Å kunne leve og bo som andre

Ansvarsreformens ideal om å kunne leve å bo som andre er også et tema i samtalen med de pårørende. De tar opp to dimensjoner i dette. På den ene siden handler det om felleskap med de andre som bor i bofellesskapet. Kvaliteter i samhandling både med ansatte og andre beboere. På den andre siden handler det om utformingen av leiligheten og muligheter for å invitere gjester/ ta imot besøk.

Flere pårørende forteller at de opplever at deres sønn/datter får den hjelp de trenger, at den er tilpasset behovet til den enkelte. Videre uttaler de at å bli respektert for den en er og å kunne påvirke i hverdagen er viktige element når de skal vurdere muligheten til å kunne leve å bo

som andre. Følgende to utsagn illustrerer dette: *Når hun vil være alene får hun lov til det. Det blir respektert ved at personalet går ut av hennes leilighet. Hun får velge selv og det er viktig. Og: Dette botilbudet er vi kjempefornøyde med for han. Her blir han godt ivaretatt og kan leve sitt liv med sine hjelpebehov.*

Det å få bo sammen med likesinnede trekkes også frem av de pårørende som et viktig element i det å kunne leve å bo som andre. *Han trenger mye hjelp, greit for han å få bo et sted der han er sammen med personer med tilsvarende funksjonshemninger. Da har han noe å strekke seg etter.* Mens noen legger vekt på muligheten det gir å bo sammen med personer som fungerer bedre enn en, legger andre vekt på at det også kan være positivt å bo sammen med personer som har et lavere funksjonsnivå enn en selv.

Det er fint for han å få være sammen med andre personer som er bedrefungerende, både fysisk og mentalt. Men det å bo sammen med personer som er dårligere er også positivt for han. Han viser omsorg for de som er dårligere enn han selv, og det er bra synes jeg.

Størrelsen på leiligheten oppleves som begrensende for det å kunne leve og bo som andre. På grunn av liten plass er det vanskelig å ta imot besøk og være sosial. Det er for trangt til å kunne sitte flere rundt bordet å drikke kaffe for eksempel. En pårørende uttaler:

Ja, det er jo begrensinger for å kunne ta imot besøk i leiligheten som jeg synes er den største mangelen. Det blir for trangt å sitte flere rundt et bord. Det å ha et sosialt liv er det derfor ikke så mange muligheter for i den leiligheten, slik jeg ser det. Han blir passiv og blir ofte sittende i en stol.

En annen av de pårørende sier:

På mange måter føler jeg jo at han ikke passer inn her. Kanskje det hadde vært bedre for han å hatt en bolig der han kunne gå inn sin egen dør, uten å gå gjennom fellesgangen først. Når han åpner sin dør, så åpner flere medbeboere sin dør for å kikke ut, han liker det ikke.

Selv om fellesgangen og fellesrommene gir beboerne opplevelse av trygghet, er det enkelte pårørende som mener fellesgangen er problematisk. De pårørende sier at dette er et tema som det ikke er lett å diskutere med kommunen. De kjenner på at det ikke finnes noen andre reelle valgmuligheter.

Samlokalisering av to ulike brukergrupper

De pårørende ble spurt om hva de er fornøyd og eventuelt hva de ville hatt annerledes når det gjelder samlokaliseringen av de to ulike brukergruppene. Under dette temaet får vi pårørendes

synspunkter på og erfaringer med gruppesammensetningen av de 12 personene med utviklingshemming, som bor sammen i første etasje.

Pårørende støtter den offentlige kritikken som er reist mot samlokalisering av to ulike brukergrupper i ett bofellesskap. De synes det er en lite bra ordning, selv om det ser ut til å fungere uten de alt for store problemer i praksis. De forteller at de var særlig skeptiske til samlokaliseringen i begynnelsen, men at dette har endret seg etter hvert. En pårørende sier følgende:

I begynnelsen var jeg skeptisk til samlokaliseringen. Hva er dette og har de tenkt å skille beboerne? Men i forhold til han, har det ikke vært noe problem eller negative opplevelser.

En annen pårørende har en annen opplevelse:

I begynnelsen var jeg ikke så negativ til at det skulle være en samlokalisering av to ulike brukergrupper. Men etter hvert har jeg endret mitt syn på de psykisk syke, fordi de altså er veldig syke. De jeg har truffet virker i alle fall veldig syke. Før ble slike syke folk gjemt bort på Dale.

Flere oppfatter at samlokalisering fungerer greit, og sier det er lite kontakt mellom de to brukergruppene. De forteller at det er ikke så mye de kan gjøre med det. Til tross for at de er kritiske til ordningen, har de forsonet seg med at situasjonen er slik den er:

Det er lite bra med samlokaliseringen. Det er kritikkverdig. Selv om vi er enig med kritikken som er reist, så kunne vi ikke gjøre så mye, dette var det eneste tilbudet kommunen hadde der og da.

Pårørende forteller at driften av og livet i de to enhetene virker totalt atskilt, og synes det er bra. Men flere er urolige for bruken av rusmidler i andre etasje. Andre mener at de to enhetene egentlig burde vært mer skjermet fra hverandre med innganger på hver sin side av bygget. De sier at:

Det at flere som bor i andre etasje har et rusproblem er også betenkelig, tenker jeg. Det burde vært innganger på hver sin side av bygningen. Slik er det ikke i dag. Atskilte innganger kunne ha skjermet både beboere og pårørende på en bedre måte, tenker jeg.

Enkelte pårørende forteller også at beboerne reagerer på de som bor i 2 etasje:

Jeg opplever ikke samlokaliseringen som noe problem nå. Men han sier at de som bor oppe er galne. De gaper og spiller høy musikk, det er hans opplevelse. Tror ikke det er noe stort problem for han. Men han registrerer det, når de står på terrassen og kaster sigaretter ned i hans hage.

Flere reflekterer over at samlokaliseringen sikkert ikke er problemfritt for de som bor i andre etasje heller. De tenker at personer med psykiske lidelser også kan oppleve det stigmatiserende å bo i samme hus som personer med utviklingshemming. For eksempel det å bli identifisert

med en gruppe mennesker som man ikke ønsker å sammenlikne seg med. En pårørende uttaler:

Det er heller ikke kjekt for de som bor i andre etasje, jeg kjenner en som bor der. Det at venner og kjente ser at det bor utviklingshemmede der du bor er ikke kjekt. Det er vanskelig for denne brukergruppen også, ikke bare for de utviklingshemmede.

Beboere i første etasje

Når det gjelder sammensetningen av de 12 beboerne i første etasje har pårørende ulike synspunkter på dette. Gjennomgående påpeker pårørende at de opplever at det er en veldig tilfeldig sammensatt gruppe mennesker. De er store variasjoner både når det gjelder aldre og funksjonsnivå. Pårørende mener at hvem som bor sammen, er utelukkende styrt av kommunens ledige-plass-politikk. Videre understreker flere at de ikke hadde forespeilet seg en så stor variasjon blant beboerne, men hadde forventet en mer ensartet gruppesammensetning. Enkelte mener at aldersforskjellen særlig problematisk/utfordrende for beboerne, mens andre ikke er opptatt av dette. De er mer opptatt av at man skal kunne bo sammen med noen man liker. *Når vi fikk vite at han skulle bo sammen med pensjonister ble vi veldig skeptiske. Men så ga vi det jo en sjanse, for å se hvordan det gikk. Og det har jo gått bra.*

Noen pårørende er imidlertid fornøyd med sammensetningen av beboerne i første etasje og trekker frem at det betyr lite for beboerne hvem de bor sammen med:

Det er en mangfoldig gruppesammensetning i første etasje, men dette betyr lite for henne. Det er den enkeltes behov som avgjør om man bor sammen, ikke hvem man liker.

Det at beboerne er forskjellige, mener enkelte pårørende er en ressurs. De opplever den store variasjonen mellom beboerne som positiv. Enkelte beboere har blitt gode venner til tross for stor ulikhet i funksjonsnivå. Følgende sitat illustrerer dette: *Jeg opplever forskjelligheten veldig positivt. Det er utelukkende bra med forskjellighet. De er bestekompisser på tross av veldig stor aldersforskjell og stort sprik i fungering.*

En annen sier:

Det kan være både positivt og negativt at de 12 beboerne er så forskjellige. Jeg tenker begge deler. Nå snakkes det så mye om å bygge leiligheter for likesinnede slik som i Tangerudbakken. Men det kan jo også bli feil, for hvem skal da bo sammen med de svakeste. Skal de svakeste bare sitte en plass, uten noen impulser, lurer jeg. Det blir også feil.

De pårørende forteller om at de erfarer at enkelte beboere passer sammen og andre gjør ikke. Noen beboere kjente hverandre fra før, og for andre har nye bekjenskapet utviklet seg. Flere

pårørende forteller om at for enkelte betyr det lite hvem beboerne bor sammen med, mens andre ser annerledes på det. Pårørende opplever at ansatte legger godt til rette for at de som passer sammen får være sammen og omvendt. De mener dette byr på store utfordringer, det er ikke er en enkel oppgave å imøtekomme alles behov. En av de pårørende forteller:

Han er mye sammen med den ene naboen sin, da blomstrer han opp. For hans del så har personalet vært flinke til å finne hans plass i gruppe. På fellessamlingene plasseres han sammen med personer som han liker å omgås, så det er veldig bra.

Det kommer også frem hvor utfordrende og konfliktfylt det kan være med 12 forskjellige beboere samlet under ett tak. Pårørende sier at enkelte beboere uroer og irriterer hverandre. Enkelte beboere reagerer særlig lyder fra de som de bor sammen med. Pårørende får høre om irritasjoner og ergrelser. En av de pårørende sier: *Han reagerer veldig på de som er utagerende og urolige. Det har vært noen negative episoder med forskjellige. Han gir uttrykk for at han er redd enkelte naboer.* En annen sier:

Han tåler mindre fra personer rundt seg, og er var for lyder og uro, trekker seg derfor vekk fra fellesrommene og det som skjer der. Han sier; nei det er så mye bråk der, jeg liker ikke å spise der.

Noen pårørende forteller også om at for beboerne har det vært en utfordring å finne seg til rette, og velger av den grunn å være alene. En av de pårørende sier: *Tror ikke at han tenker så mye på gruppesammensetningen i 1 etasje. Han føler seg bare annerledes og utenfor.* En annen uttrykker: *For det betyr lite hvem hun bor sammen med. For hun liker seg aller best alene.*

Flere pårørende er også kritiske til at det er mye å samle 12 personer i samme bofelleskap. De opplever at 12 personer er for mange. Bofellesskapet burde vært mindre, og de kunne ideelt sett tenke seg at beboerne hadde hatt det bedre i et mindre bofellesskap. En pårørende uttaler: *Skulle jeg kunne ønske meg, så burde han ha bodd med 5-6 personer som var like godt fungerende som han. Det hadde vært ideelt for han.*

Faglig praksis

Beboerne i Hanamyurveien har ulikt funksjonsnivå og ulikt behov for tilsyn og hjelp. Grad av hjelpebehov synes å påvirke i hvilken grad pårørende er fornøyde med tilbudet beboer får. En hovedtendens er at pårørende til beboere med store hjelpebehov, synes å være mer fornøyde med kvaliteten på tjenestene enn pårørende med beboere med mindre hjelpebehov. Pårørende

er gjennomgående mer fornøyde med det tilbudet deres nærmeste har i Hanamyurveien, enn med tidligere tilbud.

Kvaliteten på faglig praksis i Hanamyurveien

Hovedtendensen er at pårørende uttrykker en tilfredshet med tilbudet deres nærmeste får. Flere forteller at når de har hatt besøk av sine hjemme, gir de uttrykk for at de vil tilbake til bofellesskapet, noe pårørende tar som et tegn på at deres nærmeste har det godt og trives: *Det er et godt tegn for oss å se at han vil tilbake til fellesskapet i Hanamyurveien.* Det uttrykkes at personalet er flinke til å ivareta den enkelte. Flere pårørende er svært godt fornøyde med tilbudet som gis, og mener det er stor vilje både fra ledelse og ansatte i forhold til å forstå og finne de beste løsningene for beboerne. Ansatte tar seg tid til hver enkelt beboer, og imøtekommer beboere innenfor de rammene og med de ressursene de har. *I Hanamyurveien får en til det meste, det gjelder ikke minst på ledernivå,* sier en pårørende. Pårørende understreker verdien av å ha personal tilgjengelig hele døgnet. Det oppleves som trygt på vegne av deres nærmeste. Når beboere er syke, er det noen der som passer på dem og er tilgjengelige.

Ressurser til å løse faglige oppgaver i hverdagen

De pårørende er delt i synet på hvorvidt bofellesskapet har tilstrekkelige ressurser til å løse faglige oppgaver. Det de er mest opptatt av er personalressurser. Det er ulike oppfatninger om hvorvidt primærgruppene fungerer tilfredsstillende, noen pårørende forteller at de har svært liten kontakt med primærgruppene. De fleste gir uttrykk for at de gjerne vil holdes informert om det som skjer, delta på møter og være delaktige, i samarbeid med ansatte. Når pårørende selv tar kontakt med primærgruppa, møter de fleste velvilje og imøtekommenhet fra ansatte. Pårørende mener at ansvarsforholdet i primærgruppene kan være utydelig. Det som oppleves som «ansvarspulverisering» gjør det vanskelig å vite hvem en skal henvende seg til, hvis de har spørsmål. Pårørende etterlyser større grad av samordnet oversikt over deres nærmeste tjenestetilbud: *Det er tre stykker som skal være primærkontakt for han, sikkert bra teoretisk, men fungerer ikke i praksis.*

Alle i primærgruppene er hyggelige og vil vel, understreker pårørende, som syns det er vanskelig å gi tilbakemeldinger når de opplever at tilbudet ikke fungerer tilfredsstillende. Til og med ved mer graverende tilfeller av avvik i forhold til medisinerings. Det handler om en engstelse eller avmektighet i forhold til at kritikk av faglig praksis, kan tas som personlig kritikk av ansatte. Flere påpeker at ledelsen er lyttende når det er noe som ikke fungerer som en øns-

ker. Det å gi tilbakemeldinger om ting som ikke oppleves bra, er likevel ikke lett. Det er også ulike oppfatninger om hvorvidt ansvarsgrupper fungerer tilfredsstillende. Pårørende kommer med ulike eksempler på hva de er i tvil om følges godt nok opp av personalet: *Altså, det er litt sånn med tannstatus, briller, fotpleie og litt sånn. Jeg er altså litt utrygg på om de følger opp alt dette.*

Flere pårørende understreker viktigheten av at ansatte trives med å arbeide med deres nærmeste, og at de derfor er noe tilbakeholdne i forhold til å stille spørsmålstegn ved faglig praksis. Pårørende opplever en fleksibilitet i organisering av personalressurser, det handler bl.a. om å gi ansatte mulighet til å velge seg bort fra beboere de ikke synes at de mestrer på en god måte. Dette ses som positivt, for alle parter.

Pårørende har stor forståelse for at det kan være utfordrende å aktivisere deres nærmeste. Det å motivere beboere til egenmestring og aktivitet. Enkelte stiller seg likevel spørrende til om ansatte kunne jobbet mer med dette, motivert tjenestemottakeres til større grad av selvstendighet i det daglige: *Han kan ikke lage noe mat selv. Han burde jo også ha lært å sette tallerkenen sin inn i oppvaskmaskinen.*

Det å være godt fungerende i bofellesskapet, mener enkelte pårørende kan være ugunstig mht. tildeling av personalressurser:

Han har alltid vært en av de gode, oppegående i et ellers tungt miljø, for at det ikke skulle være så tungt. Han får mindre tjenester fordi han er såpass godt fungerende. Det har ikke vært så bra for han det. Men han har det bedre nå enn han hadde det før.

En pårørende sier at primærgruppa er lite til stede i beboers hverdag. Når pårørende spør beboer om dette, er det ikke noe svar å få. Det er flere av beboerne som er svært opptatt av hvilke ansatte de vil møte. Pårørende uttrykker et ønske om stabilitet i organiseringen av personalressurser rundt sine.

Individuelle behov versus planlegging og gjennomføring av felles aktiviteter

Hovedtendensen blant de pårørende er at de mener tilbudet deres nærmeste får, er godt balansert mellom å ivareta individuelle behov versus deltakelse i fellesaktiviteter. Ansatte jobber aktivt for at beboere skal finne en plass i fellesskapet:

De er jo mye ute på fellesturer og det er fint. For han sin del, så har de vært flinke til å finne plass for han i gruppen. På fellessamlingene (fellesmiddagene), har de satt han sammen med dem han liker å være sammen med.

Pårørende opplever at deres nærmeste får valg i forhold til om de f.eks. vil være med på turer eller ikke, spise i fellesskap eller aleine. De forteller om ansatte som har respekt for beboeres behov for privatliv, som lar beboer være aleine hvis det er ønskelig. Enkelte påpeker at det kunne vært litt større rom til å ta med en og en beboer ut, det handler dels om personalressurser til dette, men også om hvorvidt beboer er i stand til å ytre ønske om aktivitet. Andre syns ansatte er flinke til å ta med beboere ut.

Ujevn faglig kvalitet

En hovedtendens i materialet er at pårørende er mindre fornøyd med den faglige kvaliteten på tjenestene enn ansatte: *På fagmøte nevnte jeg akkurat den episoden med den ansattes svært uheldige møte med han. Det skulle leder ta opp på personalmøte.* Pårørende opplever at det kan være mangel på forståelse og kunnskap fra de ansatte. En mener miljøarbeidere mangler dybdekompetanse på en del områder, noe som gjør tjenestetilbudet til enkelte beboere mindre tilfredsstillende. Ansatte kan også mangle kompetanse til å møte beboeres reaksjoner og handlingsmønstre i ulike situasjoner. Pårørende ønsker at ansatte i større grad motiverer og aktiviserer beboere. Det blir litt for mye sofa, tv og spising på enkelte beboere, forteller pårørende. Alt i alt mener de at mange ansatte gjør en god jobb, men at det er enkelte som kanskje burde engasjere seg mer.

Flere etterlyser mer involvering i tjenestetilbudet, det handler om å bli tatt med på råd i forhold til hvordan tilrettelegge for beboer i det daglige:

Jeg savner kanskje mer jevnlig møter hvor man ikke nødvendigvis tar utgangspunkt i vanskelige episoder som har vært, men diskuterer mer fritt hvordan han kan ivaretas, hjelpes og støttes på best mulig måte i hverdagen

Tjenestetilbudet utenfor Hanamyrrveien

Pårørende har ulike erfaringer med tjenesteapparatet i forhold til å kunne tilby de tjenestene beboere har krav på, som gjør at beboere fungerer også utenfor bofellesskapet:

Hadde bestilt taxi og sånn, men så kom ikke noen taxi. Vi kan aldri være helt sikker på at det blir slik som du har planlagt. Så terskelen for å organisere noe, og la han ta taxi fram og tilbake fra ting, den blir litt høyere, for vi lurer går det bra dette her. Noen ganger kan det fungere veldig bra, men usikkerheten gjør at terskelen blir høyere i forhold til å ta han ut av bofellesskapet.

Det er viktig at tjenestetilbudet i Hanamyrrveien legger til rette for samvær utenfor bofellesskapet, understreker flere pårørende. Ekstra viktig er det for de beboerne som ikke finner seg

til rette i fellesskapet: *Han ønsker seg jo en kamerat. Har mobiltelefon, ringer mye og de aktivitetene som han har tilbud om, vil han ikke gå på.* Ferieavviklingen kan være vanskelig for enkelte beboere. Dagene kan bli lange og passive med mye ferievikarer.

Selvbestemmelse og medvirkning – et komplekst tema

Vi spurte pårørende om det var noe de ville trekke fram som bra, utfordrende eller problematisk når det gjelder ivaretagelse av medvirkning og selvbestemmelse i dagliglivet i Hanamyrveien? Svarene er ikke entydige. De ulike nyansene i svarende forteller at de pårørende opplever selvbestemmelse og medvirkning i forhold til sine som et komplekst og sammensatt tema. På den ene siden sier noen at det er et sprik mellom det beboeren ønsker å bestemme selv, og det han/hun opplever å kunne bestemme. De mener at noen ting er nok rimelig at personalet sette grenser for, f.eks. oppfølging i forhold til hygiene og slikt, men når det gjelder mer banale ting, som f.eks. valg av klær, sier noen at de at burde få bestemme mer selv.

På den andre siden uttrykker pårørende at de opplever at deres sønn/datter sine ønsker blir hørt og respektert. Det at det lages oversiktlige planer oppleves som tiltak som skaper forutsigbarhet og trygghet i hverdagen. Disse planene oppleves å bygge på ønsker og behov hos den enkelte. Et annet eksempel som nevnes er at når de kommer på besøk, og personalet sitter utenfor døra fordi beboer har uttrykt at han ønsker å være alene, ser de det som et uttrykk for respekt fra personalets side. En sier følgende:

Hun er den som får bestemme, det er det viktigste. Når hun vil være alene så får hun lov til det, hun bestemmer at hun vil spise alene osv. Hun blir respektert for den hun er, synes jeg.

Andre problematiserer og sier at et langt liv med omsorgstjenester har virket passiviserende når det gjelder å sette egne behov og ønsker på dagsorden, og at det har utviklet seg en væremåte der en er opptatt av å si det som man tror forventes. Pårørende uttrykker dette slik: *Han vil jo gjerne være slik det forventes av han.*

Samhandling og samarbeid mellom ansatte og pårørende

Behovet for samhandling og samarbeid mellom pårørende og ansatte i boligen oppleves som viktig. Noen pårørende er veldig interessert i delta i drøftinger rundt tjenestetilbudet til sine, mens andre er opptatt av å få lov til å være foreldre og overlate drøftinger rundt faglige spørsmål til de som har faglig ansvar.

De som gjerne vil være deltakende opplever muligheten til dette som komplisert. Det gjelder særlig det å ta opp forhold de ikke synes fungerer greit. For eksempel trekker noen fram at det har blitt mindre av aktiviteter som: å gå på konsert, kino eller bibliotek, alene med en ansatt, eller at noen spontant finner på å gjøre slike ting sammen. De er bekymret for at hverdagen mer og mer synes å bli preget av rutiner. Andre synes det er vanskelig å ta opp spørsmål knyttet til medisinsk oppfølging og tannhelse. De synes det er mange ansatte å forholde seg til, sjøl om de vet at botilbudet prøver å gjøre tiltak som motvirker dette. Noen etterlyser mer formalisering av samarbeidet, f.eks. referater fra møter.

Pårørende uttrykker en sårbarhet i samarbeidsrelasjoner med ansatte i botilbudet, de er redde for at kritikk fra dem skal påvirke hvordan det oppleves å være sammen med sine. Som en av foreldrene uttrykte det: *Så ligger dette i bakhodet da at - ja, det skal være kjekt å arbeide med. Det tror jeg alle foreldre tenker på. Det er ikke gildt å stikke hodet fram å si at ting ikke fungerer.*

Opplevelse av forholdet mellom individuelt vedtak og det faktiske tjenestetilbudet

Ikke alle pårørende er oppdatert på innholdet i det individuelle vedtaket. Få har kritiske synspunkter på omfang av tjenestetilbud. Spørsmål om tilstrekkelig faglig kompetanse kommer opp i noen av samtalene, det trekkes særlig fram usikkerhet om tilstrekkelig faglig kompetanse i å ivareta helsefaglig utfordringer knyttet til enkelte beboere.

Få har en oppdatert individuell plan, men flere påpeker at det ville være aktuelt for sine. Noen nyanserer, og sier det kunne holde med en eller annen form for individuell tiltaksplan. En plan i hverdagen, for å fremme deltakelse i aktiviteter utenom boligen.

Oppsummering av pårørendes synspunkter og erfaringer

Dette er de pårørende fornøyd med når det gjelder utforming og drift av Hanamyrveien 1:

- Hovedinntrykket er at pårørende synes at Hanamyrveien 1 er en trygg plass å bo, og at den enkelte beboer får hjelp og støtte tilpasset sine behov. Flere er fornøyd med omsorgen som ytes til den enkelte.
- Når det gjelder utseende og størrelsen på bofellesskapet sier de at det er lite å gjøre med dette når bygget først står der. De mener at utseende på bofellesskapet betyr lite

for den enkelte beboer. Hvordan beboerne har det veier tyngre enn hvordan bofellesskapet ser ut.

- Pårørende er fornøyde med de mulighetene beboerne har til fellesskap med andre.
- Pårørende opplever at forskjelligheten i hjelpebehovene hos de 12 beboerne er en ressurs for noen. På samme tid er dette også problematisk. Se avsnitt under.

Det pårørende opplever som problematisk eller skulle ønske var annerledes med utforming og drift i Hanamyrveien er:

- Pårørende opplever det problematisk at det bor mange sammen med store forskjeller i hjelpebehov og stor aldersspredning. Dette representerer betydelige faglige utfordringer. Et eksempel på dette er at enkelte beboere ikke vil delta i fellesaktiviteter fordi de oppleves bråkete og urolige.
- De pårørende er grunnleggende kritiske til at personer med utviklingshemming bor sammen med personer med psykiske lidelser. De mener at det ikke burde være slik. I forlengelsen av dette mener de at det burde vært totalt separate innganger til enhetene i bofellesskapet.
- De opplever leilighetene som små og trange. Dette begrenser muligheten til å ta i mot besøk fra familie og venner.
- Bofellesskapets felles inngang og gang bidrar til et begrenset privatliv for noen. Flere beboere velger også bort fellesskapet når det stelles i stand noe i fellesrommene. Pårørende peker på at enkelte beboere ikke passer inn i bofellesskapet og at de ikke identifiserer seg med de andre som bor der. De er også kritiske til de store forskjellene i funksjonsnivå til de 12 beboerne.
- Flere pårørende skulle ønske seg et tydeligere formalisert samarbeid mellom ansatte i primærgruppene. For eksempel referat fra samarbeidsmøter. Noen pårørende kunne også tenke seg i større grad å involveres i det faglige arbeidet rundt sine.

- Enkelte ansattes faglige kompetanse til å imøtekomme beboeres behov, kunne vært bedre, mener noen pårørende.
- Pårørende uttrykker bekymring for passivitet hos beboerne og at aktivitetstilbudet utenfor bofellesskapet nå er mer rutinepreget enn i oppstarten.

6 Ansattes synspunkter og erfaringer

Alle intervjuene med ansatte ble gjennomført på et av personalrommene på Hanamyrveien 1. Det ble vektlagt, etter ønske fra de ansatte, at intervjuene skulle foregå i arbeidstiden.

Botilbudets størrelse og utseende

Vi spurte etter hva ansatte var fornøyd med, eventuelt misfornøyd med eller skulle ønske var annerledes når det gjaldt boligens utforming og størrelse. Under intervjuene med de ansatte kommer det frem at alle er vel kjent med kritikken og rettssaken som har vært i tilknytning til byggingen av Hanamyrveien 1. Oppfatningene er delte når det gjelder synet på kritikken og innvendingene som har vært rettet mot bofelleskapet. Flere gir uttrykk for at kritikken og rettssaken knyttet til deres arbeidsplass har vært ubehagelig, samtidig virker som det som ansatte har forsonet seg med at de har en arbeidsplass mange har meninger om. Mange gir uttrykk for å ha distansert seg fra dette, og heller ønsker å konsentrere seg om å gjøre det beste ut av situasjonen for de som bor der. De understreker at de har ingen mulighet til å gjøre noe med byggets utseende og størrelse.

En vanlig boligblokk

De ansattes trekker paralleller til en vanlig boligblokk når de karakteriserer bygget og synes ikke at det er noe særegent ved å bo på denne måten. En av de ansatte sier: *Jeg synes at bygget ser ut som en helt vanlig boligblokk, har ikke motforestillinger mot dette. Det er mange som bor i blokk.* De påpeker samtidig at blokken skiller seg ut i omgivelsene og fra andre boligblokker ved at den ligner på en institusjon. Både størrelsen på bygget, og det at bygget er merket med et skilt der det står «SANDNES KOMMUNE», bidrar til at det institusjonsmessige uttrykket forsterkes:

Jeg synes at bygget skiller seg for mye ut fra resten av omgivelsene og nærmiljøet. Bygget glir ikke inn i miljøet rundt, det er negativt. Det at bygget er merket med Sandnes kommuneskilt på ytterveggen er negativt og kan virke stigmatiserende

Til tross for dette formidler de ansatte ingen uro for at utseende og utforming på boligen kan påvirke opplevelsen av å bo der. Flere ansatte sier at det ikke trenger å være sammenheng mellom utseende og utforming på bolig og beboernes trivsel og livskvalitet. Tvert sier flere at de opplever at Hanamyrveien er en god plass å bo. En ansatt sier: *Det er ikke størrelsen på bofellesskapet det kommer an på, det er viktigere at beboerne trives.*

Dårlig kvalitet på bygget

Flere tar opp en generell kritikk av kvaliteten på bygget. De forteller om mangler og upraktiske løsninger. Særlig trekkes det frem dårlig lydisolering mellom leilighetene og mellom etasjene. Denne dårlige lydisoleringen oppleves som forstyrrende, plagsom og sjenerende både for beboere og ansatte. En ansatt sier:

Kvaliteten på bygget er elendig. Særlig lydisoleringen er for dårlig. Det er flere brukere som er urolige og lager mye lyder. Beboere opplever dette plagsomt og sjenerende. De får nok forringet sin livskvalitet på grunn av uroen.

Det hevdes også at isoleringen mellom etasjene og mellom leilighetene gjør det vanskelig å bruke elektronisk utstyr som inneholder sendere. Dette forklares ved at brannmurene mellom leilighetene hindrer signaler:

Det er bare noen steder i bygningen at utstyret virker, signalene faller ut hele tiden på grunn av de tykke brannmurene.

Et annen kritisk bemerkning er at leilighetene beskrives som små og smale. Stue og kjøkken er trange og upraktiske. Det gjør det for eksempel vanskelig å få plass til nødvendige hjelpemidler, og det gjør det utfordrende å møblere. Som denne ansatte påpeker:

Selve leilighetene er veldig små, det er som en smal tarm. Særlig for dem som har mye hjelpemidler er leilighetene overhode ikke tilpasset deres behov.

En trygg plass å bo

Videre er hovedinntrykket at de ansatte er fornøyd med innredning og utforming av bofellesskapet i sin helhet. De trekker særlig frem det at bofellesskapet har to fellesrom, og er overbygget med en stor fellesgang som positivt for de som bor der. Det at alt er samlet under ett tak er de særlig fornøyd med. Når alt er samlet under ett tak, så slipper personalet å gå ut når de skal fra en leilighet til en annen, noe de ofte gjør da de har ansvar for flere beboere samtidig. Flere av de ansatte har erfaring fra andre bofellesskap som brukes som sammenligningsgrunnlag.

Måten bygget er utformet og innredet på med fellesgang bidrar til en trygghet for den enkelte beboer. Når de åpner døren er det kort vei til hjelp/personal som kan hjelpe. Flere av beboerne som bor i Hanamyrveien 1 hadde ikke denne tryggheten der de bodde før, forteller flere:

Jeg er fornøyd med slik bofellesskapet er oppbygget. Sammenlignet med andre bofellesskap synes jeg det er bra at alt er samlet under ett tak, med en stor fellesgang. I andre bofellesskap må man gå ut for å komme til en annen leilighet.

Det at beboerne har personalet rundt seg hele tiden oppleves også som en trygghet i seg selv. Flere av de ansatte kjente beboere fra før, og har fulgt beboerne fra det botilbudet de flyttet fra. Når de sammenligner tidligere og nåværende botilbud vurderer de dette som et tryggere og bedre botilbud for den enkelte. En ansatt sier følgende:

Det er flere som flyttet hit fra andre botilbud, gjorde det fordi de ikke følte seg trygge der de bodde før [...] Nå føler de seg trygge. En beboer påpeker (siterer bruker) "her kan jeg bare åpne døren så er det noen som kan hjelpe". Der jeg bodde før var det bare ukjente folk som jeg var redd.

De ansatte er også fornøyde med at fellesrommene bidrar til felleskap for de som bor her, og at flere beboere søker fellesskapet med hverandre. De er også opptatt av at beboerne da slipper å være så mye alene. Men det innebærer at de beboerne som ønsker det kan være i fellesrommene, og andre kan la være. Det at det finnes to fellesrom gir beboerne valgmuligheter i forhold til hvem de vil være sammen med. Dersom det er mye snakking og uro i det ene fellesrommet kan de sette seg i det andre: *Jeg er også fornøyd med at beboerne slipper å være så mye alene. De kan velge å gå i fellesstuene når de ønsker det. Det er flott, for de som ønsker det.*

Selv om mange beboere søker fellesskapet i fellesrommene, er det også flere som ikke ønsker å delta. Enkelte ansatte trekker frem at for noen av beboerne i Hanamyrveien 1 oppleves fellesgangene og fellesrommene utfordrende å forholde seg til, da det begrenser deres mulighet for et privatliv. Når de åpner døren ut fra leiligheten sin kommer de ikke ut, men inn i en stor gang. For de beboerne det gjelder må de gå forbi fellesrommene og gjennom gangen for å komme til sin dør. *Flere brukere søker til det fellesskapet som er i fellesrommene. Dette gjelder noen, ikke alle. Noen velger også fellesskapet vekk. Det er ikke er lett, fordi dette ikke er en hvilken som helst gang, men en gang med ansatte og hjelpemidler.*

Bruk og utforming av fellesrom

Aktivitetene i fellesrommene er mange. Det fortelles om felles middager, bingo, beboermøter, filmkvelder og dagsentervirksomhet. De ansatte opplever fellesrommene som positive for beboerne, samtidig som de understreker at det er flere som ikke ønsker å delta på felles aktivitetene. En ansatte uttaler:

Vi har jo beboermøter, det er populært. Akkurat som i et vanlig borettslag så annonseres beboermøtene på plakater som henges opp.

Selv om de ansatte opplever fellesrommene som positive for beboerne, understreker de at det er flere som ikke ønsker å delta på felles aktivitetene og at dette er en utfordring. Det diskuteres derfor blant de ansatte hvordan fellesrommene skal brukes i det daglige. I oppstarten og rett etter innflytting, ble fellesrommene hyppig brukt. Da samlet beboerne seg til daglige fellesmiddager i fellesrommene. Nå spises det fellesmiddager i helgene for de beboerne som ønsker dette. En ansatt forteller følgende:

I starten hadde vi fellesmiddag hver dag i fellesrommene. Men etter hvert så virket det som beboerne ble «mettet» på alle fellesmiddagene, så vi sluttet med det. Nå spiser beboerne middag hos seg selv mandag til torsdag. I helgen spiser vi fellesmiddag på fellesrommene. Men ikke alle deltar på dette.

Utfordringen knyttet til at enkelte beboere ikke ønsker å ta del i fellesskapet med andre beboere, oppleves som et dilemma for de ansatte. Det har etter hvert innført åpningstider for fellesrommene. De ansatte forteller at åpningstidene har kommet som et resultat av at enkelte beboere brukte rommene hele natten. Det medførte også vansker for nattevaktene, som må kunne disponere fellesrommene. Utsagn som illustrerer dette er:

Årsaken til at det står åpningstider på fellesrommene er at rommene stod åpne hele natten og det skapte veldig mye uro hos enkelte av brukerne. Noen ønsket å sitte oppe hele natten og snudde døgnet. Flere pårørende reagerte også på dette, sa at det ikke var bra. Så åpningstidene er rett og slett for å ivareta de som bor her, hjelpe de å sette grenser.

Enkelte ansatte stiller seg kritiske til bruken av fellesrommene og til åpningstidene. De opplever at åpningstidene er med på å begrense beboernes muligheter og medbestemmelse og stiller seg spørrende til hvorvidt det er etisk riktig. En ansatt uttaler: *Det sies jo at fellesrommene skal være felles og skal kunne brukes av alle når de vil. Men det er jo ikke slik, når vi har åpningstider, om dette er etisk rett kan vel også diskuteres.*

Utformingen på fellesrommene er det enkelte ansatte som stiller seg spørrende og kritiske til. Flere kunne tenkte seg alternative utforminger av fellesrommene, da det kan invitere til mer variert bruk. Det må være noe mer enn spising og oppholdsrom, heller aktivitetsrom som legger til rette for ulike aktiviteter. En ansatt uttaler:

Forstår ikke hva som er vitsen med to felles stuer og to felles kjøkken. Kunne heller utformet fellesrommet som aktivitetssoner/kroker med ulike aktiviteter i hver sone. En sone med leker, en med TV, en med bøker og blader osv.

En god plass å jobbe

Flere påpeker at fellesgangen og fellesrommene også bidrar til oversiktighet, og er en møteplass for ansatte og beboere. Slik er de ikke bare med «sin» beboer, men får naturlige treff-

punkt med alle som bor i Hanamyrveien 1. Når de sammenligner Hanamyrveien 1 med andre bofellesskap de har arbeidet i, trekkes oversiktligheten fram som en god kvalitet. En ansatt sier følgende:

I Hanamyrveien er det mer oversiktig enn der jeg jobbet før. Sammenlignet med andre bofellesskap, der traff jeg ikke andre beboere og personal på samme måte som her. Da var jeg mer alene i leiligheten med en og samme beboer og traff bare personalet i matpausen.

Når det gjelder selve bofellesskapet og utformingen av dette gir de ansatte klart uttrykk for at de er særlig fornøyd med personaldelen i bofellesskapet. De forteller om gode personalfasiliteter med godt tilrettelagte pauserom, arbeidsrom og kontorer, og synes det gir gode rammer for faglige praksis. Det at personaldelen ligger i en egen etasje, skilt fra leilighetene, syns flere er positivt. En ansatt uttaler:

Jeg er også fornøyd med personaldelen. Den er stor synes jeg sammenlignet med andre steder jeg har jobbet. Her har personalet en hel etasje alene. Det er godt tilrettelagt for kontorarbeid og det å få jobbe i fred.

Andre har kritiske bemerkninger til en atskilt personaldel. De opplever at når personalrommene er lokalisert i andre etasje, så fører det til at det er vanskelig å komme seg dit når det er mindre personal på jobb. De mener at det å gå langt vekk fra beboerne er problematisk.

Mulighet til å leve og bo som andre

Flere hevder at bofellesskapet er tilpasset beboerens behov for støtte og hjelp i hverdagen. Særlig er de opptatt av muligheter for fellesskap med andre. Det blir et viktig moment når de vurderer beboernes mulighet til å leve og bo som andre. De sammenlikner Hanamyrveien 1 med andre bofellesskap, de har jobbet i. Ansatte har erfart at mange utviklingshemmede blir sittende mye alene. Fellesrommene i Hanamyrveien 1 gir muligheter til fellesskap med andre beboere når en ønsker det, men det er også aksept for å være for seg selv om en har behov for det. Dette gjelder særlig de som fungerer godt, slik en av de ansatte uttaler: *Jeg føler at de fleste her kan leve og bo som andre, særlig de som er godt fungerende. De låser døren når de vil være alene og det er jo greit.*

På den andre siden er ansatte bekymret for beboere som ikke helt finner seg til rette. Dette opplever de som vanskelig å gjøre noe med når *det er dette botilbudet kommunen har tildelt vedkommende*. En av de ansatte sier: *For de best fungerende er dette en utfordring, noen synes det er vanskelig å blande seg med andre, de finner seg liksom ikke til rette.*

De er og opptatt av at Hanamyrveien 1 ikke er utformet med tanke på at det skal bo barn og unge der, hverken ute eller inne. Byggets beliggenhet gjør og at de i liten grad naturlig kan komme i kontakt med andre barn i nabolaget. En av de ansatte poengterer dette sterk når hun sier: *Tror kanskje det hadde vært bedre å bo med bare jevnaldrende.* Utformingen av bofellesskapet og uteområdet er lite tiltenkt barn. Det er heller ingen synlige tegn på aktiviteter for barn.

Beliggenhet

Når de ansatte ble spurt om forholdet til nabolaget og nærmiljø kommer det frem at de ikke opplever at det er noen naboer eller nabohus som grenser til bofellesskapets hage og gårdstom. Av den grunn er det derfor heller ikke noe naturlige møtepunkter eller kontakt med naboer, bortsett fra i butikkene i nærheten.

Det er lite kontakt med naboer. Jeg føler at bygget ligger utenfor nabolaget. Bygget i seg selv innbyr jo til lite kontakt. Vi ligger jo her på marka for oss selv. Men vi er veldig godt kjent med butikkene i nærheten. Både på gartneriet, matbutikken og bakeriet kjenner de oss god.

Det er et fortau/sykkelvei som grenser til bofellesskapet. Både fortauet og veien medfører stor gjennomgangstrafikk med forbipasserende til og fra skole og idrettsanlegg i nærheten. Når det gjelder reaksjoner på bofellesskapet fra nabolaget, sier flere ansatte at naboer og forbipasserende har reagert på oppførsel og væremåte til beboere som bor i andre etasje. Forbipasserende har spurt personalet om de som bor i bofellesskapet er farlige. Det fortelles også om at forbipasserende og skolebarn har reagert på at beboere i andre etasje går nakne i leiligheten, uten å trekke for gardinene. Barn og forbipasserende har tatt bilde av beboeren fra fortauet. De to utsagnene som følger illustrer dette

Jeg har ikke hørt noen reaksjoner selv, men det har vært et tema på personalmøtene. Der kommer det frem at det er flere naboer og forbipasserende som reagerer på beboere i andre etasje som går nakne rundt i leiligheten uten å trekke for gardinene. Nærheten til gangstien og veien gjør at innsyn er lett.

Og:

Det har vært reaksjoner fra nærmiljøet særlig på beboerne i andre etasje. Det går jo skolebarn forbi her hver dag som kan se inn til beboere som står på terrassen uten klær, vinker og gjør rare ting. Slike ting skaper reaksjoner i et nærmiljø.

Samlokalisering av to ulike brukergrupper

I denne delen er det de ansatte sine synspunkter og erfaringer med Hanamyrveien 1 som et samlokalisert bofellesskap som er i fokus. Dette tema omhandler også de ansattes synspunkter

på gruppesammensetningen i første etasje. Hva de er fornøyd og ikke fornøyd med, eventuelt hva de ville hatt annerledes når det gjelder samlokaliseringen av de to ulike brukergruppene

Fungerer greit i praksis

De ansatte forteller gjennomgående om at samlokaliseringen av de to ulike brukergruppene fungerer greit i praksis, og at det er overraskende lite samhandling både mellom de som bor og de som jobber i 1 etasje og 2 etasje. Ansatte flest skulle helst sett at det ikke var et samlokalisert bofellesskap, men er innforstått med at situasjonene er slik den er, og at det er lite å gjøre ved samlokaliseringen nå. De er opptatt av å gjøre en mest mulig god jobb.

Driften i de to samlokaliserte enhetene er hel atskilt fra hverandre.

Egentlig går det veldig greit at det er to ulike brukergrupper her. Vi har overraskende lite med hverandre å gjøre. Vi ser hverandre daglig, når vi går inn og ut i gangene her. Men vi er for oss selv, vi er nede og de er oppe. Det er som en blokk, du nikker og hilser på de som bor i samme blokk.

Hvordan samlokaliseringen skulle håndteres og løses i praksis var et samtaletema før en flyttet inn, forteller de ansatte. Det er noe enkelte har tenkt mye på. Noen ansatte forteller at de på forhånd hadde forestilt seg mer samarbeid mellom enhetene enn det som er i dag. En uttrykker følgende:

Det var et hett samtaleemne før vi flyttet inn om hvordan det kom til å gå med samlokaliseringen av utviklingshemmede og psykisk syke. Det har gått veldig bra, det er lite vi ser til de egentlig. Når vi treffes i gangen hilser vi selvfølgelig, men jeg kan ikke navnene på de som bor i 2. etasje. Det er kanskje rart, men jeg jobber her nede og konsentrerer meg om de som bor i 1. etasje.

Når de ansatte beskriver samlokaliseringen trekker de parallellen til det å bo i en vanlig boligblokk. Man kjenner ikke alle som bor i blokken, men er på hils og ser hverandre daglig, som denne ansatte uttrykker: *I en boligblokk står dørene på rekke og rad nedover gangen uten at vi kjenner de som bor her.*

Beboere i første etasje

De ansatte er mer opptatt av utfordringer knyttet til sammensetningen av de 12 ulike beboerne med utviklingshemming som bor i første etasje, enn de er av samlokaliseringen av to ulike brukergrupper. En ansatt uttaler:

Det er liksom ikke oppe – nede som er utfordringen. Det er heller de 12 ulike personene som bor her nede.

Samlokaliseringen i Hanamyrveien 1 innebærer at 12 forskjellige personer med utviklingshemming bor i første etasje. De ansatte forteller om det de opplever som en tilfeldig sammensatt beboergruppe, både når det gjelder ulike funksjonsnivå og spredning i alder. Det mener det er kommunens tildelingspolitikk som har vært utslagsgivende for dette, noe utsagnet nedenfor illustrerer:

Jeg tenker at det er negativt at de er så forskjellige de 12 som bor her. Men jeg tror ikke det har så mye med Hanamyrveien å gjøre. Det er mer politikk og at de som trengte det mest fikk tilbud først. Tror ikke de plasserer og tildeler bolig utfra hvem som passer i lag.

Ikke minst er det flere ansatte som er kritiske til at det bor barn i samme bofelleskap som pensjonister. En ansatt uttaler:

Det har vært veldig tungt å erkjenne at det skal bo barn her blant de voksne. Det er etisk vanskelig for meg. Det oppleves nesten som å plassere barn på gamlehjem. Miljøet her er tilrettelagt for voksne, ikke for barn.

De ansatte opplever at en så sammensatt og variert brukergruppen er uheldig for enkelte beboere. Det byr på utfordringer og begrensinger i hverdagslivet, og de stiller seg kritiske til om dette bofellesskapet er det rette og det beste for noen av de som bor her. De to følgende utsagn illustrerer det kritiske til og bekymringen for om Hanamyrveien er et godt botilbud for alle:

Det har vært utfordringer. Vi har prøvd å gjøre det beste ut av situasjonen slik den er. Men jeg ser jo at det ikke er optimalt å samle så mange forskjellige personer med utviklingshemming, multifunksjonshemming og autisme.

Og:

Jeg tror at flere av de som bor her hadde hatt det bedre i andre og på mindre bofelleskap med mer spesifikk kompetanse. Også burde det jo ikke bodd barn sammen med eldre og personer med utagerende atferd

Ansatte forteller at det er faglig utfordrende å imøtekomme det at enkelte beboere er veldig forskjellige. Noen beboere trives og går godt i sammen, mens andre går ikke så godt sammen. Særlig gjelder dette beboere som ikke liker hverandre, irriterer hverandre og reagerer på hverandres atferd og væremåter. En av de ansatte sier: Noen *beboere lager mye lyd, det er irriterende for andre beboere*. En annen sier det slik: *Enkelte har store atferdsproblemer, særlig en av beboerne med utageringsproblematikk, jeg tenker at dette ikke er det rette tilbudet for vedkommende*.

Faglig praksis

Vi spurte om ansattes vurderinger knyttet til arbeidsforhold og den faglige praksis i Hanamyveien 1. Kommunene legger til grunn i sin argumentasjon for å bygge store bofelleskap at ansatte blir ensomme og lettere utbrente når de jobber i små bofelleskap. Derfor ønsker en å skape større fagmiljø.

De fleste gir uttrykk for at de trives godt i Hanamyveien 1. Viktige trivselsfaktorer handler først og fremst om de muligheter for faglig utveksling og støtte som finnes, og en ivaretagende ledelse som bestreber seg på å imøtekomme den enkeltes forutsetninger i det daglige arbeidet. Ansatte kan komme med ønsker i forhold til egen turnus og ansvarsområde. Varierte arbeidsoppgaver og et godt kollegialt samhold, er et gjennomgangstema når vi spør hvordan ansatte trives i arbeidet sitt. Følgende utsagn poengter dette: *Det er en fin gjeng med ansatte, gleder meg til å gå på jobb. 12 timers vakt det går så fint det. Alle vet hvis det er noe jeg ikke greier, og sier: «nei, kom an, det tar vi», uten at jeg må si noe.*

Kvelds- og nattevakter deltar mindre både i det faglige og sosiale fellesskapet. Kveldsvaktene oppleves som de travleste, da det både er liten tid til faglige diskusjoner og sosialt fellesskap. Det er et savn for noen ansatte. Materialet vårt peker imidlertid ikke i retning av at kvelds- og nattevakter innebærer dårligere trivsel enn dagvakter.

Et godt fagmiljø

En hovedtendens i materialet er at ansatte oppfatter det som positivt å jobbe i et større bofelleskap. Men det finnes ulike oppfatninger om hva som fungerer faglig godt og ikke.

Det at alle leilighetene har en felles gang, gir muligheter til lett å komme i kontakt med hverandre og påkalle hjelp dersom det er nødvendig. Noe som oppleves trygt både faglig og personlig. Et større fagfellesskap gir andre muligheter enn et mindre, uttrykker de fleste. Ansatte setter pris på å utveksle synspunkter og erfaringene de gjør seg i det daglige arbeidet. For mange oppleves det som en ressurs med et stort vernepleierfaglig miljø, og en ledelse som er lett tilgjengelig. En sier:

Jeg er mest fornøyd med at vi er ganske mange vernepleiere her, fagligheten er ganske godt ivaretatt. Vi kan spørre, diskutere med hverandre, og har en god leder som stiller seg åpen for alt.

Som en konsekvens av rettssaken, mener flere at de er spesielt opptatt av å fremme faglighet, bl.a. ved å legge til rette for dette i form av jevnlig personalsamlinger. På disse samlingene

diskuteres faglige utfordringer, med hensikt å bevisstgjøre den enkelte. Foruten vernepleiere, er det også ansatt sosionom, barnevernspedagog og ergoterapeut i Hanamyrveien. Det åpner for en tverrfaglighet flere kommenterer som konstruktiv. Trivsel handler også for flere, om den tryggheten det innebærer å kunne hente praktisk hjelp fra kolleger.

Faglig fleksibilitet

For på best mulig måte å ivareta hver enkelt beboer, organiseres det faglige arbeidet rundt brukere i ansatte i primærgrupper på tre:

Det er alltid en fra primærgruppen som er med den enkelte beboer på jobb. Vi setter opp en fordeling på hvem som skal være med hvem i boka, og da går vi ofte ut fra at hver bruker er sammen med en fra primærgruppa. Syns at vi får dette til greit og at beboer ikke har så mange å forholde seg til.

Det diskuteres også på tvers av primærgruppene, noe som gir nye vinklinger på faglig praksis. Ansatte gir uttrykk for at samarbeidet fungerer godt. Det er rom for å komme med ideer, kunne prøve seg frem når en er usikker, og ansatte mener de er lite låst i måten å gjøre ting på.

Noe som kan forklares ved at det er et relativt nyetablert arbeidsfellesskap, mener en:

Vi er fortsatt så nye (som fagfellesskap) at vi hele tiden er i prosesser. Vi er ikke blitt en så etablert kultur ennå, at det ikke går an å gjøre noe.

Ansatte snakker også om verdien av en stabil personalgruppe, bl.a. i forhold til kjennskap til beboere. Dette åpner for en fleksibilitet i administrering av personalressurser. *Vi går jo rundt på alle*, sier en ansatt. Enkelte mener at de kjenner nesten alle beboerne, og har vært med og hjulpet de fleste. Andre opplever det annerledes, at de er best kjent med den beboeren de har hovedansvar for, og ikke kjenner alle beboerne. Det handler dels om på hvilken primærgruppe den ansatte er, noen beboere har en mer stabil personalgruppe rundt seg enn andre. Det er flere forhold som avgjør denne stabilitet rundt beboer, bl.a. hjelpebehovet, det individuelle vedtaket om tjenester, og beboers-, eventuelt pårørendes ønsker om stabilitet. Ansatte viser til at sterkt pårørendeengasjement kommer beboer til gode i denne sammenhengen.

Det er viktig med stabilitet rundt den enkelte i form av kjent personal, mener ansatte. De reagerer negativt på at noen beboere har for mange personal å forholde seg til. Det gjelder i hovedsak beboere med mindre hjelpebehov. En sier: *Noen beboere har flere ansatte å forholde seg til, enn de burde hatt. Nesten alle går til de to beboerne fordi at de er så lette.*

Flere ansatte mener et stadig skifte av personal kan være en medvirkende årsak til at enkelte beboere fungerer dårligere enn de kunne gjort. En mener det burde vært undersøkt nærmere sammenhenger mellom en stabil ansattgruppe og beboeres fungering og trivsel:

Jeg har jo snakket om at vi gjerne skulle hatt et eget prøveprosjekt...hatt bare så og så mange personal inne over tid for å se om det endret tjenestemottakers atferd...Men ja, det har ikke blitt noe av prøveprosjektet.

Fordeling mellom profesjoner, erfaring og bakgrunn representerer og muligheter i organisering av tjenestetilbudet. Det gir fagfellesskapet mer ”å spille på” enn i et lite bofellesskap. Ansatte uttrykker at faglige utfordringer virker motiverende. Gjennomgående er de tilfreds med variasjonen i arbeidet. *Nye hoder ser ting og utfordringer på andre måter*, sier en ansatt, og mener at skifte av primærgrupper er positivt for både ansatte og beboere. Primærgruppene er nå i ferd med å rulleres, for første gang siden bofellesskapet startet. Det vil si at både ansatte, beboere og pårørende må stifte nye bekjenskaper:

Ja det er jo mangfoldet som er så flott med denne jobben her. Ingen dager er like, det er både kjekt, men også utfordrende. Bl.a. det å måtte omstille seg i forhold til et stort aldersspenn. Fra noen beboere med språk og andre uten språk.

Det er imidlertid ulik praksis for kontakt med pårørende, slik primærgruppene hittil har fungert. Det handler både om hvor mye og hvor ofte ansatte og pårørende møtes, og i hvilken grad pårørende involveres i tjenestetilbudet til beboere.

Faglige utfordringer

En ansatt påpeker at selv om det er mange vernepleiere i bofellesskapet, ivaretar ikke det i seg selv faglighet. Snarere tvert imot, er det en fare for at en tenker litt for likt, med litt for lite innspill fra andre fagmiljø:

Selv om vi er veldig mange vernepleiere som jobber sammen, så vet jeg ikke om vi er så mye mer faglige sammenliknet med andre bofellesskap, det kan jo bli litt sånn vernepleierfaglig, litt for lite innspill fra andre.

På samme tid forteller flere ansatte om stor vilje og fleksibilitet i forhold til å komme den enkelte beboer i møte. Diskusjonene ansatte imellom i det daglige arbeidet, er jo også en form for veiledning, mener en ansatt. Det kan være en utfordring når hele personalet er samlet, å avgjøre hva som skal tas opp og diskuteres i fellesskap. Selv om det er mange møter, er det mange ting som bare blir bestemt. En trenger ikke å ha snakket så mye om det på forhånd. Ansatte samles til etisk refleksjon en gang i uken. På disse samlingene brukes bl.a. et etikkspill, med ulike etiske problemstillinger tema som utgangspunkt for samtale. Refleksjon i seg er ikke tilfredsstillende, mener en ansatt, dersom dette ikke får praktiske konsekvenser.

Etisk refleksjon en gang i uken er greit. Men jeg liker at vi tar det til etterretning, ikke bare reflekterer, ellers får det ingen konsekvenser.

En hovedtendens i materialet er ansattes etterspørsel etter rom for faglig fordypning og veiledning. I Hanamyveien 1 er det mange og ulike faglige utfordringer. Dette krever brede fagkunnskaper. Selv om det satses på kursing, og flere ansatte påpeker dette som svært positivt, er det andre som viser til behov for faglig fordypning. Bl.a. uttrykker flere en opplevelse av utilstrekkelig med kunnskaper i møte med enkelte beboere. Fra ledelsen pekes det også på et ønske om mer tid til faglig fordypning.

Ansatte i Hanamyveien 1 blir jevnlig tilbudt både interne og eksterne kurs, en ansatt sier at det er mulig å komme med ønsker om kurstematikk. Flere opplever kurstilbudet som ganske fragmentert og etterlyser mer systematisk kursing knyttet til ulike tema. Det er ansatte i større stillinger som prioriteres til kursing, mener flere. Det kurses gruppevis, sier en annen ansatt, i forhold til hva hver enkelt trenger i møte med «sin beboer». Ansatte som har vært på kurs er imidlertid flinke til å lære videre til kolleger. Ekstern fagkompetanse er av og til innom, fortrinnsvis for veiledning av ansatte i forhold til enkeltbeboere. Flere ønsker tettere faglig oppfølging og veiledning. De gir uttrykk usikkerhet i forhold enkelte diagnoser og syndrom.

Flere peker på at tettere faglig utveksling mellom etasjene også kunne vært konstruktiv for begge personalgrupper. Per i dag er det ingen utveksling, bortsett fra i krisesituasjoner, fortrinnsvis på nattestid. Personalmøter, veiledning og kursing foregår i hovedsak på dagtid, tilbud som oppleves mindre tilgjengelig for kvelds- og nattevakter. På nattestid har to ansatte, derav en hvilende, ansvar for beboerne. Nattevakter skal i prinsipp kunne imøtekomme alle behov for tjenester. Ansatte på natt er ikke med i primærgrupper. Det er svært langt mellom nattevaktmøter, det antydes at det totalt er 3-4 møter i året. Personalmøter er relativt ”tidlig” på dag, noe som gjør disse lite tilgjengelige for nattevakter: *For meg er det å komme kl. 12 på personalmøter, som å komme kl. 03.00 på natta.*

Ressurser til faglig utveksling og utvikling er altså fortrinnsvis tilgjengelig på dagtid. På dagtid er det også mer tid for ansatte til å møtes i personaldelen, og å diskutere med ledelse. Ettersom kveldsvakter i Hanamyveien er de travleste, er det ikke samme tid til dette på denne tiden. Ansatte har bl.a. derfor mindre anledning til å lese seg opp i rapportsystemet, som befinner seg i andre etasje. Det at personaldelen er atskilt fra beboerdelen, gjør at journaler oppleves utilgjengelig. For å få tilgang til beboeropplysninger må ansatte forlate første etasje, noe

som er lite gunstig, spesielt på nattestid. Det å kun ha kvelds- eller nattevakter, eller gå i reduserte stillinger, er utfordrende i forhold til å ha oppdatert oversikt over tjenestetilbudet til hver enkelte beboer.

Flere påpeker at informasjonsflyten kunne vært bedre i personalgruppa, mest skadelidende er helg-, kvelds- og nattevaktstillinger. Det kan være en utfordring å oppdatere seg hvis det er lenge siden ansatt har hatt ansvar for en beboer, noe som oppleves lite tilfredsstillende, uttrykker enkelte.

Samlokaliseringen byr på utfordringer spesielt på nattestid. I første etasje har det vært nødvendig å innføre låserutiner i alle leiligheter kl. 22, da det har vært episoder der personer i bofellesskapet over som har kommet på uønsket besøk. Dette oppleves som svært ubehagelig for personalet. Samlokaliseringen medfører også andre utfordringer på natt i form av uro. Dette gjelder begge etasjer, og uroen har en tendens til å spre seg:

Jeg hørte et rabalder ovenfra. En TV som føyk i gulvet, jeg sleit mye med å få roet brukeren som bodde i leiligheten under bråket. Han i naboleiligheten mente at Securitas burde være her, på natta. Jeg måtte bruke tid på han, for da følte han seg utrygg.

I perioder kan nattevakter ha fem til seks urolige beboere å ta seg av. På rolige netter har nattevakter anledning til å ta seg av den enkelte, men er det noe som skjer, noe som krever ekstra resurser, har en ikke tid til hver enkelt. Det kan oppleves vanskelig, å gå fra en bruker for å vekke den hvilende nattevakten. Knappe personalressurser på nattestid gjør tjenestetilbudet sårbart.

Etterlyser faglig samarbeid mellom etasjene

Det savnes et tettere faglig samarbeid på tvers av de to enhetene. Fagpersonalet bistår hverandre med medisinlegging. En ansatt sier:

Når vi startet opp i Hanamyrveien hadde jeg kanskje sett for meg et mer faglig samarbeid mellom personalet knyttet til de to ulike brukergruppene. Det har vi ikke hatt, men jeg tror kanskje det vil komme. Vi er ennå så nye.

De forstår samlokaliseringen som politisk besluttet, det ligger utenfor de ansattes mandat og myndighet til å gjøre noe med.

Jeg er verken fornøyd eller misfornøyd med samlokaliseringen av utviklingshemmede og psykisk syke. Når situasjonen er slik den er, så må vi gjøre det beste ut av det. Tenker lite over det.

Vi og de

Enkelte ansatte gir uttrykk for engstelse og utrygghet overfor beboerne som bor i andre etasje og sier følgende:

Men helt personlig så kjenner jeg jo av og til at jeg er litt utrygg på de som bor i andre etasje. Du vet jo ikke hvordan de reagerer i ulike situasjoner. Vi leser jo så mye i avisen om personer med psykiske lidelser og alt som kan skje. Og når vi ikke kjenner de så vet vi jo ikke hva som kan skje i ulike situasjoner.

De opplever personene som bor i andre etasje som mer synlige i nabolaget enn de som bor i første etasje og at deres væremåter i nærmiljøet virker stigmatiserende for hele bofellesskapet.

Det mest negative med samlokaliseringen er at beboerne i 2. etasje er mer synlige i nærmiljøet enn beboerne i 1. etasje. De er synlige på en mer negativ måte synes jeg. De eksponerer seg på en annen måte enn de i 1. etasje..

Ansatte på kvelds- og nattestid opplever samlokaliseringen mer utfordrende enn personalet på dagtid. Det er mye uro fra andre etasje på nattestid som er forstyrrende for beboeren i første etasje:

I begynnelsen husker jeg spesielt en beboer fra andre etasje som bidro til ubehagelige situasjoner. Dette ble tatt hånd om på ledernivå og tok slutt etter hvert. Men det var ubehagelig for de beboerne det gikk ut over.

Ressurser til å løse faglige oppgavene

Ansatte mener beboere i Hanamyrveien stor sett får dekket behovene sine. De er i hovedsak fornøyde med kvaliteten på tjenestetilbudet. For noen av beboerne er det av større betydning hvilke ansatte de møter, enn for andre. En ansatt sier at det gjøres en betydelig innsats fra ledelsen i forhold til å komme disse behovene i møte. Er ansatte syke, er det viktig å finne en vikar som de vet beboer trives med. Fra ledelseshold er pårørendes positive holdninger en kvalitetsindikator:

Når de pårørende kan komme til meg og si: at nå sover de godt om natta. De kan reise på ferie. Det er et parameter på at de tørr å overlate ansvaret til oss.

Det legges opp til fellessamlinger i første etasje, fellesturer og fellesferier for en del av brukerne. I hovedsak mener ansatte og ledelse at hver enkelt beboer godt ivaretas i det daglige. Det kan handle om organisering av besøk hos pårørende og nærpersoner, felles utflukter i nærområdet, kino og konsertbesøk eller ferie i inn og utland. For eksempel har en kunnet tilby noen beboere ferietur i gruppe, med tre beboere og med et par ansatte. Det varierer imidlertid i hvilken grad hver enkelt beboer ønsker å delta på det som foregår. Det koster å reise på ferie, ikke alle beboere har råd til det. Det uttrykkes frustrasjon over at ikke alle beboerne har like

muligheter eller økonomi til å delta i utflukter og ferier. Noen beboere trenger også mer stabilitet og rammer enn andre. Det er viktig at en ikke ukritisk standardiserer slike rammer, påpeker en ansatt.

Beboere har svært ulike sosiale behov. I hovedsak mener ansatte at det er vilje og resurser fra ledelseshold og i ansattgruppa til å kunne tilby variasjon i samvær og i aktivitet. Bofelleskapet har bl.a. har flere biler tilgjengelig. Noe som åpner for turer ut med enkeltbeboere, eventuelt med flere dersom det er ønske om det.

Det legges ikke opp til mye fellesaktivitet i fellesstuene. Det er en konsekvens av faglige vurderinger og det som oppfattes som ønske fra den enkelte beboer.

Det er flere som er veldig sosiale av seg og som liker å følge med på det som skjer. Da er fellesrommene viktige og de oppholder seg mye der. Og det er jo positivt for de beboerne som har begrenset tildeling av miljøarbeidertjeneste. Disse beboerne får mer tilsyn og kontakt fordi personalet er rundt omkring hele tiden.

På natt har det vært episoder med manglende personalressurser i botilbudet i etasjen over. Det har skapt bekymringer hos noen. *Hvis det begynner å brenne her, hvilken ende skal vi begynne i? Hvem skal vi ta?* Det har skjedd at ett personal fra første etasje har gått opp for å hjelpe til. Da er de i første etasje i en svært sårbar situasjon, med bare en nattevakt hvis noe skulle skje der. *Måtte gå opp og gi medisiner til de oppe. For det har ikke vært nok personale. Så det har vært mye sånn også.*

Botilbudet passer ikke alle

Noen ansatte mener fellesaktivitet er mer frustrerende og opprørende for enkelte beboere enn bidrar til en positiv opplevelse av fellesskap. Det kan handle om at enkelte beboere oppleves mer bråkete og truende enn andre i fellesskapet. Noe som kan gjøre andre beboere uttrygge. Stor aldersspredning og ulike interesser danner heller ikke et godt utgangspunkt for fellesskap, mener enkelte ansatte. To store like fellesstuer kunne med fordel vært bedre tilrettelagt for ulike typer aktiviteter. For eksempel i form av ulike avdelinger med bøker, leker med mer. Fellesstuene har imidlertid i følge andre ansatte absolutt en verdi som møteplass, både for beboere og for møte mellom ansatte og beboere. Det er ikke alle beboere som passer like godt inn i fellesskapet, mener ansatte. Noen faller utenfor fordi det er veldig vanskelig å finne rett type hjelp:

Jeg tenker at dette ikke er den rette plassen/rette tilbudet for beboer. Tilbudet er tildelt etter behov og ikke etter hvem som passer sammen.

Visse beboere kan det være svært vanskelig å imøtekomme på en faglig tilfredsstillende måte. En ansatt uttrykker viktigheten av å synliggjøre slike brukere, til spesialisthelsetjenesten og i kommunen, ikke bare godta en svært ugunstig situasjon.

Det å ha en gruppe beboere med likere tjenestebehov kunne åpnet for større grad av fellesskap, mener noen. For noen beboere fungerer fellesskapet lite givende. De velger vekk fellesarenaer og fellessammenkomster, noe ansatte mener respekteres. Det at bofellesskapet har barn, mener de fleste ansatte er uheldig. Bofellesskapet er ikke tilrettelagt for barn. Det handler først og fremst om muligheter til å sosialisere seg med jevnaldrende.

Halvdelen er ganske dårlige, halvdelen er mer oppegående. Den blandingen med beboere er ikke optimal, men vi gjør jo det beste utav det. Hadde de vært mer like så kunne vi gjort mer sammen med alle. De som fungerer bra tar med seg de veldig dårlige også. Vi prøver at alle kan være med.

Flere ansatte opplever imidlertid at beboere har funnet seg gode venner i bofellesskapet, på tross av svært ulike funksjonsnivå. Enkelte beboere fungerer svært dårlig sammen, noen ansatte er svært oppmerksomme på, og jobber tilretteleggende i forhold til bl.a. skjerming.

Selvbestemmelse og medvirkning

De ansatte ble spurt om det var noe de ville trekke fram som bra, utfordrende eller problematisk når det gjelder den enkeltes beboers rett til medvirkning og selvbestemmelse i dagliglivet i Hanamyrveien 1. Temaene i oppsummeringen av intervjuene av ansatte om medvirkning og selvbestemmelse uttrykker det som kommer fram i samtalene og viser ikke direkte til intervjuguiden.

Språk er avgjørende

I spørsmål om selvbestemmelse og medvirkning er ansatte opptatt av hvem som har forutsetninger for å bestemme selv. Det er de som har språk som de opplever er med å ta valg i hverdagslivet. For eksempel når det skal handles, hva som skal stå på menyen når måltid skal tilberedes og valg vedørende innredning av leiligheten. Et eksempel på hvordan medvirkning i varetas blir av flere knyttet til bruken av fellesrommene. I oppstart av drift i Hanamyrveien ble det laget felles middag for alle, noe flere beboere etter hvert uttrykte at de ikke likte. De ønsket å bestemme menyen selv. Dette opplever ansatte ble respektert, og nå er det kun felles middager i helgene for de som ønsker det. Eksemplene uttrykker også områder for selvbestemmelse.

Tolkning og forståelse

I intervjuene fremhever flere ansatte forståelse for hvor sårbare beboerne er i forhold til ansattes tolkninger og forståelser i ulike hverdagssituasjoner. De opptatt av at de beboerne som ikke uttrykker seg ved hjelp av ord blir mer avhengig av at personalet kan tolke deres uttrykk for å forstå hva de liker/ikke liker. Noen understreker da betydningen av kontakt og samarbeid med pårørende for å bli kjent med hvordan deres sønn / datter uttrykker seg i ulike situasjoner og slik lære å forstå beboerens kroppsspråk, gester og handlinger bedre. Andre trekker fram at spørsmål om medvirkning og selvbestemmelse er grunnlag for diskusjoner i personalgruppen. Spørsmål som: *Hva er det gode liv – hva har de behov for – når kjører vi over dem – når skal vi stoppe – hvor langt går omsorgen* er eksempler på tema i slike diskusjoner.

Faglige diskusjoner

Ansatte opplever det som faglig utfordrende å vurdere hvor grensen for selvbestemmelse bør gå og faren for overformynderi. Som en informant uttrykker det: *Det er en vanskelig balanse-gang, hvis han ikke vil dusje heller nekter å dusje*. Eller når det gjelder å forholde seg til de som ikke har språk:

Det er flere av beboerne her som ikke kan uttrykke seg på egenhånd, da er det vi som bestemmer for dem. Det er jo helt individuelt hvem vi er og hva vi ønsker og hvordan vi ser på det disse beboerne formidler

Dette er eksempel på tema som ansatte opplever som faglig utfordrende å finne en god praksis på. Litt oppsummerende uttrykker en av de ansatte at medvirkning og selvbestemmelse er et komplisert faglig spørsmål når hun sier: *Det å balansere mellom å gi hjelp og oppmuntre til egen aktivitet og mestring er utfordrende*.

Ressurser

Personalfaktoren påvirker muligheten for medvirkning og selvbestemmelse. De beboerne som har 1:1 bemanning oppleves av de ansatte til å ha større frihet enn de som «deler» på oppfølgingen fra ett av personalet. En av de ansatte uttrykker det slik: *Mange har 1:1 bemanning, de får gjøre som de vil*. En annen sier:

Personal som har ansvar for to beboere og den ene vil på kino. Så kan det jo hende at han får svaret at nå har jeg laget en avtale med den andre. Da kan det jo gå ut over den som ville på kino.

Dette står i motsetning til andre som hevder at personalfaktoren ikke utgjør noe problem når det gjelder å ivareta medvirkning. De opplever ikke at personalressurser er til hinder for ivaretagelse av beboerne.

Beboermøter

Beboermøter er den form for medvirkning som blir trukket fram som en måte å bestemme noe i felleskap. Dette er en relativt ny praksis i Hanamyrveien 1, det er til nå gjennomført et par ganger. Beboermøter annonseres med en plakat, som en ansatt sa: *Akkurat som i et borettslag*. Gjennomføringen av beboermøte legges opp som et formelt møte.

Vi prøver å gjøre beboermøtene høytidelige da. Tar opp ting de ønsker å gjøre. Gå ut på noe, fellesmiddager eller noe. Mat er viktig. Spente på om det vil fungere, men det gikk fint. Med en gang var det enighet om å fortsette slik praksis.

Medvirkning i individuell plan (IP)

Ansatte ble spurt om hvilken praksis de har med bruk av individuell plan. Flere sier at det er beboere som har IP, men at den ikke blir brukt fordi den ikke aktivt arbeides med. Det er heller ingen systematisk praksis på å inkludere beboere i et slikt arbeid. Forklaringer på det er flere: beboerne har ikke forutsetninger for å være med i planarbeidet, at det at det ikke er bruk for en IP fordi en har jevnlig kontakt (både møter og e-post med pårørende), og manglende kunnskap om og skulering i bruk av IP. Ansatte sier at de bruker det elektroniske verktøyet Sampro i utforming av planen. Bruk av Sampro oppleves som vanskelig når det gjelder medvirkning fordi brukere selv ikke kan skrive / formulere f.eks. målformuleringer. De blir avhengig av andre skriver for dem.

Oppsummering av ansattes synspunkter og erfaringer

Dette er de ansatte fornøyd med når det gjelder utforming av og drift i Hanamyrveien 1:

- Når det gjelder byggets utseende og størrelse så uttrykker ansatte at det er lite å gjøre med dette når det først er bygd. De sier at utfordringen først og fremst er å skape en god praksis innenfor de rammene bygget gir for det faglige arbeidet.
- De er fornøyd med at alt er samlet under ett tak og opplever at fellesgangen som alle leilighetene vender inn mot bidrar til å skape trygghet for de som bor der. Det er lett å få hjelp når en trenger det.

- De opplever og at fellesrommene bidrar til å skape sosialt felleskap mellom de som bor der og ansatte.
- Ansatte er også tilfredse med personalressursene knyttet til bofelleskapet. Det gjelder både opplevelse av å være mange nok fagansatte, og at de har et tverrprofesjonell fagfelleskap. De er flest vernepleiere, men det er og ansatt ergoterapeut, barnevernspedagog, sosionom og førskolelærer.
- Organisering av arbeidet i primærgrupper opplever de ansatte som god for de som bor der. Det legges mye arbeid ned i å planlegge bruk av personalressursene på en slik måte at den enkelte ikke får for mange ansatte å forholde seg til i løpet av en dag/uke. De opplever og at denne måten å organisere arbeidet på gir fleksibilitet til å møte de daglige utfordringene i bofelleskapet.

Det de ansatte opplever som problematisk eller skulle ønsket var annerledes med utforming av og drift i Hanamyrveien 1 er:

- De ser det som en ulempe at bygget, sett fra utsiden, minner om en institusjon.
- De mener at leilighetene er små og trange. Det gjør det vanskelig å ta i mot besøk fra venner og familie.
- De er i utgangspunktet ikke enig i løsningen med et samlokalisert botilbud. De ansatte problematiserer imidlertid i liten grad at det bor to ulike brukergrupper der, og at de er to personalgrupper. De formidler at det er lite samhandling mellom de to brukergruppene og personalet i de to enhetene
- Ansatte opplever at ikke alle passer inn i bofellesskapet. Dette bygger på at noen beboere har behov for mer spesifikk kompetanse enn det Hanamyrveien kan tilby. De er og opptatt av at noen beboere er negative til å måtte gå gjennom fellesgang på vei inn og ut av leilighetene. Det er et faktum at flere beboere velger vekk å delta i felles aktiviteter/ arrangement.

- Det mest utfordrende med å være fagperson i bofelleskapet er å skape et godt bo-miljø for beboere med store forskjeller både i alder og hjelpebehov. At det både bor barn og ungdom sammen med pensjonister, medfører utfordringer når det gjelder å tilrettelegge for fellesskap som gjenspeiler aktivitetsbehov og interesser i de ulike aldersgruppene. Ansatte mener at Hanamyerveien 1 ikke er utformet med tanke på at det skal bo barn der, at det er vanskelig å ivareta barns behov slik bygget og utearealet er utformet. Beboere i Hanamyerveien1 har ulike diagnoser. Det er utfordrende når det gjelder faglig forsvarlig oppfølging av den enkelte.
- Til tross for at de får tilbud om veiledning og fag-kurs så oppleves dette som fragmentert og inngår lite i en mer helhetlig tenkning om kompetanseoppbygging i staben.

7 Konklusjoner og anbefalinger

I denne rapporten har vi studert kvaliteter ved bofellesskapet i Hanamyrvien. Vi har innhentet erfaringer og synspunkter fra beboerne, pårørende og ansatte på hvordan det er å bo og arbeide i Hanamyrveien.

Innledningsvis stilte vi følgende spørsmål:

1. Hvilke synspunkter har brukere, pårørende og ansatte på utforming av og drift i Hanamyrveien.
2. Hvilke fordeler og ulemper har samlokaliseringen for de som bor og arbeider i Hanamyrveien.

Vi har tatt utgangspunkt i kritikk som er reist mot bygging av store og samlokaliserte boliger, samt nasjonale mål og retningslinjer for tjenestetilbud til personer med utviklingshemming. Evalueringsarbeidet har hatt som formål å få fram ulike kvaliteter ved bofellesskapet. Det er beboernes, pårørendes og ansatte sine synspunkter på og erfaringer fra hvordan det er å bo og arbeide der som er utgangspunkt for våre anbefalinger. Vi har ingen andre kvalitative undersøkelser av store og samlokaliserte bofellesskap å sammenlikne våre funn med. Det finnes heller ikke sammenlikningsbar kvalitativ forskning fra små bofellesskap. I evalueringen har vi kun data fra enheten der det bor personer med utviklingshemming. Det har betydning for hva, og på hvilket grunnlag en kan mene noe om samlokaliseringen. Synspunkter på, og erfaringer med samlokaliseringen, bygger på den ene enhetens perspektiver.

Sammenfatninger av det som er kommet fram i intervjuene baseres på fire forhold som peker seg ut som utfordrende ved den faglige praksisen i bofellesskapet. Det er:

- Stort aldersspenn og forskjeller i hjelpebehov
- Byggets utforming og faglig praksis
- Organisering og bruk av personalressurser
- Samlokalisering

Stort aldersspenn og forskjeller i hjelpebehov

I intervjuene kommer det fram at det ikke er samlokalisering med botilbud for mennesker med psykiske lidelser, som oppfattes som det mest utfordrende ved driften i Hanamyrveien. Den største utfordringen ligger i at tolv personer med store forskjeller i alder og hjelpebehov

er samlokalisert i første etasje. Det at barn, unge og pensjonister bor under samme tak gir faglige utfordringer med hensyn til ulikt behov for tilsyn, pleie, interesser og aktivitet. Noen av beboerne har behov for pleie og omsorg hele døgnet, andre trenger mer avgrenset hjelp. Det gir et stort spenn i de faglige utfordringene for personalgruppen. Det er krevende å holde seg faglig oppdatert i forhold til ulike syndrom og diagnoser, og det å utvikle godt faglig skjønn i spørsmål knyttet til de daglige omsorgsoppgavene med den enkelte beboer.

Ansatte uttrykker tilfredshet med den totale fagkompetansen i staben. Det står i motsetning til hvordan de opplever utfordringene knyttet til gruppesammensetningen i første etasje. Pårørende uttrykker bekymring og uro når det gjelder ivaretagelse og oppfølging av medisinsk helsehjelp. De er dessuten usikre på om alle ansatte har tilstrekkelig med kunnskaper. Både ansatte og pårørende formidler imidlertid behov for mer systematisk planlegging av tilbud om kompetanseheving og ekstern veiledning av ansatte.

Både ansatte og pårørende viser til at det er de med store hjelpebehov som best gjør seg nytte av tjenestetilbudene i bofelleskapet, til forskjell fra de som har mindre hjelpebehov. Motsetningene og dilemmaene i å yte tjenester til beboere med så store aldersvariasjoner og hjelpebehov kommer til uttrykk når ansatte og pårørende forteller om konflikter, uro og irritasjon mellom beboerne.

Flere pårørende formidler en opplevelse av at noen beboere i for stor grad henfaller til passivitet. De ønsker at det mer offensivt satses på motivering av beboere til deltakelse og utvikling av ferdigheter i mestring av dagliglivets gjøremål. Både ansatte og pårørende formidler at det er utviklingspotensialer på dette området i form av å tilrettelegge for større deltagelse i dagliglivets gjøremål.

I NOU fra 2011 om sosial boligpolitikk for framtiden, fremheves det at et godt sted å bo er viktig for utvikling av identitet, sosial tilhørighet og deltakelse. Ansatte mener at noen beboere ikke passer inn i bofelleskapet. De identifiserer seg ikke med andre, og fellesskapet gir ingen opplevelse av tilhørighet. Flere ansatte påpeker at dette kunne fungert annerledes om beboerne hadde vært likere hverandre, både med hensyn til alder og hjelpebehov.

Både pårørende og ansatte formidler komplekse og sammensatte utfordringer knyttet til å ivareta rett til medvirkning og selvbestemmelse. Ivaretagelse av medvirkning og selvbestemmel-

se handler om, på den ene siden, å tolke og forstå beboeres kroppsuttrykk for å kunne respondere på ønsker og behov. På den andre siden er det en utfordring å balansere mellom å støtte, gi råd eventuelt sette klare grenser for beboere i ulike valgsituasjoner. Det satses på etisk refleksjon gjennom bruk av etisk brettspill. Vi vil og understreke betydningen av at refleksjonene gjøres med utgangspunkt i konkrete daglige utfordringer i møtet med beboere.

Byggets utforming og faglig praksis

Ansatte og pårørende reflekterer lite over at størrelse og utforming på bolig kan ha betydning for hvordan det er å bo. Tvert imot er de mer opptatt av det de omtaler som «kvalitetene inni bofellesskapet», det å ha omsorgsfulle ansatte som støtter og tilrettelegger for beboerne i de daglige. Både ansatte og pårørende sammenligner bygget, sett utenfra med en vanlig boligblokk. Det kan oppfattes som et forsøk på alminneliggjøre byggets utseende.

I sakkyndig rapport fra Ellingsen (2010) pekes det på at boligens utforming kan ha betydning for hvordan ansatte tolker og forstår rammene for sin praksis. Særlig er en redd for at individuell hensyn kan bli vanskelige å ivareta når mange bor sammen, at det blir kollektive løsninger som vokser fram. I Hanamyrveien er det to felles stuer og en felles gang som alle leilighetene vender inn mot. Det at det er bygget fellesrom skaper i neste omgang utfordringer med å utvikle en praksis knyttet til hva de skal brukes til, og til hvilke tider. Hvilke perspektiv skal styre valg og bestemmelser i bruk av fellesrom? Med begrunnelse i at utviklingshemmede har vanskeligheter med å etablere sosiale nettverk, oppfatter ansatte og pårørende at det sosiale fellesskapet i boligen for mange representerer en viktig sosial ressurs. Både ansatte og pårørende presiserer at personer med utviklingshemming har behov for hjelp for å mestre dagliglivet. Å bo og leve som andre må forstås i en slik kontekst.

Motsetninger og dilemmaer i tjenestetilbudet kommer imidlertid til uttrykk når bruk av fellesareal tas opp i intervjuene. På den ene siden er ansatte og pårørende fornøyd med at alt er samlet under ett tak og opplever at fellesarealene i boligen bidrar til trygghet for mange av de som bor der. På den andre siden opplever de at felles gang for noen beboere oppleves negativt. De skulle ønske å slippe å møte andre beboere og ansatte med en gang de stikker hodet ut av døra. Det som oppleves trygt og godt for noen, kan av andre oppleves å være i likhet med å bo i en institusjon.

Utforming av leilighetene gir begrensede muligheter i forhold til møblering. De er små, og gir lite rom for felleskap innenfor den private sfære, for eksempel mulighet til å ha besøk av familie, slekt og venner. Tilbud om å leie aktivitetsrom i andre etasje for å arrangere familieselskap m.m. kan vanskelig bøte på det. Små leiligheter med begrensede muligheter for møblering kan gi assosiasjoner til å bo i en institusjon.

Personalfasilitetene oppfattes imidlertid som romslige. Det er derfor relativt store areal som er planlagt til bruk av ansatte. Ansatte synes det er et gode at personalrommene er atskilt, og at det gir ro til å planlegge og utføre oppgaver knyttet til møter og rapportering.

Det ligger noen faglige fallgruver i ikke å problematisere sammenhengen mellom rammer bygget gir og faglig praksis. Det samme gjelder det å prøve å alminneliggjøre bygget ved å sammenligne det med en vanlig boligblokk. Faren ved ikke å problematisere og eller alminneliggjøre, er at det kan hindre kritisk refleksjon og bevisstgjøring av forhold ved bygget som kan skape institusjonalisert praksis. Resultatene viser at det er behov for å problematisere og endre enkelte forhold knyttet til bruk av fellesareal, og i større grad legge til rette for deltakelse i aktivitet utenfor bofellesskapet.

Organisering og bruk av personalressurser

Ansatte forteller at organiseringen av det faglige arbeidet i primærgrupper, rundt hver beboer, representerer en kvalitet og fleksibilitet i tjenestetilbudet til den enkelte. Det hevdes at bofellesskapets stillingshjemler gir et større handlingsrom sammenliknet med personalressurser i mindre bofellesskap. De påpeker at organiseringen av ansatte i primærgrupper er en satsing i forhold til å ivareta stabilitet rundt den enkelte beboer. Primærgruppene består i hovedsak av tre ansatte. Disse tre kjenner den enkelte beboer godt. Dette sikrer at beboerens ønsker og behov imøtekommes. For beboerne innebærer dette at de stort sett er sammen med en fra primærgruppen i det daglig. Intensjonen er å begrense antall ansatte beboerne har å forholde seg til et minimum. I turnusplanlegging tas det hensyn til primærgruppene når det fordeles hvem som skal være sammen med hvem.

Andre ansatte er opptatt av at ressursene med denne organiseringen ikke kommer beboere med mindre hjelpebehov til gode, på samme måte som de beboerne med større hjelpebehov. Når vakter og personal må omdisponeres på grunn av sykdom, kurs ol, tas det mest hensyn til

beboere med store hjelpebehov. Dette synliggjør den komplekse og utfordrende balansegangen det er å veie hensyn til enkeltbeboere opp mot hverandre.

Pårørendes erfaringer med primærgruppene er også delte. Noen er fornøyde, mens andre er mer kritiske. Kritikken fra pårørende rettes mot det de opplever som uklare ansvarlinjer i primærgruppene. De sier det er vanskelig å vite hvem som til enhver til har det koordinerende hovedansvaret i gruppene. Noen av de pårørende etterlyser også større grad av involvering i utforming av tjenestetilbudet til sine nærmeste. De framhever at de er en ressurs som fagansatte kan benytte bedre. Selv om pårørende gir uttrykk for en imøtekommenhet og lav terskel for å ta kontakt med primærgruppen, ønsker de seg større grad av formalisert samarbeid, som for eksempel at det skrives referater fra møter.

Når det gjelder bofellesskapets samlede ressurser er ansatte og pårørende delt i synet på dette. Mens ansatte i stor grad er tilfreds med både materielle og personalmessige ressurser, opplever noen pårørende mangel på ressurser når det gjelder å følge opp beboere i aktiviteter utenfor bofellesskapet. Nærmere bestemt gjelder dette deltagelse i aktiviteter som foregår utover ordinære arbeidstid og på tvers av turnus. Beboerne opplever også at personalressurser til feriereiser er sparsommelige. Det samme gjelder aktivitetstilbudet på sommerstid. Ferievikarer har ikke samme forutsetninger som fast ansatte til å imøtekomme den enkeltes behov samt kompetanse til å tilrettelegge for aktiviteter.

Samlokalisering.

Vi har kun intervjuet brukere, pårørende og ansatte i første etasje. Dette ser vi som en klar begrensning i evalueringsoppdraget, sett i forhold til å kunne vurdere fordeler og ulemper ved samlokaliseringen. Derfor kunne en oppfølging av evalueringen være på sin plass.

Mange ansatte gir uttrykk for at det store antallet høyskoleutdannede, og trivselen de imellom, representerer en kvalitet i det faglige arbeidet. De forteller om en møtestruktur der de får anledning til å ta opp faglige spørsmål både i primærgruppene og i hele personalgruppen. Enkelte ansatte mener at det legges godt til rette for diskusjon, og er fornøyd med det. Andre er mer kritiske til at beslutninger tas uten grundige nok drøftinger, og synes at det er vanskelig å være uenige i det som bestemmes på møtene. De som er kritiske ser faren for at det kan utvikles en enighetskultur innad i fagfellesskapet.

I planlegging av Hanamyrveien 1 hadde en fra kommunalt hold sett for seg noen grad av faglig utveksling mellom etasjene. Per i dag er det så å si ingen slik praksis, snarere tvert i mot. Enkelte ansatte stiller imidlertid spørsmål til denne atskiltheten, og etterlyser en tettere kontakt mellom fagpersonell når det gjelder faglig veiledning, erfaringsutveksling osv. Isolert sett kan man tenke seg at fagpersonalet i samlokaliseringens to enheter kunne vært en ressurs for hverandre. Det er naturlig å stille spørsmål ved om samarbeid på tvers av enhetene kunne bidra til større forståelse for hverandre. Det kan heller ikke utelukkes at enkelte beboere fra de to enhetene kunne ha trivdes sammen, og at vennskap kunne utvikles. Slik praksisen ved det samlokaliserte bofellesskapet er i dag, er muligheten for dette minimal.

Ansatte i Hanamyrveien 1 forteller at rettsforliket mellom NFU og Sandnes kommune, har gjort dem spesielt oppmerksomme på kritikken som er reist mot store og samlokaliserte bofellesskap. De har visst fra oppstarten at tjenestetilbudet skulle evalueres, og enkelte ansatte opplever at de blir gransket.

Anbefalinger

Intervjuene med beboere, pårørende og ansatte har gitt oss innsyn i en kompleks virkelighet. De er mange, med ulike interesser og behov, som er involvert i bofellesskapets hverdagsliv. Det særskilte ved bofellesskapet i Hanamyrveien 1 er at ved siden av å være et hjem, så er det også en arbeidsplass. Dette preger de anbefalingene vi kan gi på bakgrunn av datamaterialet og analysen vår.

Det at Sandnes kommune valgte å bygge et stort og samlokalisert bofellesskap, gir rammer for den faglige virksomheten. Vi mener at både størrelse og samlokalisering av bofellesskapet er utfordrende både for administrering- og faglig ledelse av tjenestetilbudet.

Til den videre diskusjon om utvikling av tjenestetilbudet anbefaler vi å finne løsninger på følgende forhold:

- Det er et problem å samle så mange med ulike hjelpebehov og stor aldersspredning i samme bofellesskap. Et problem som bør finne en løsning, enten i form av en annen sammensetning av beboere eller ved å ansette flere som har spesifikke ansvarsområder.

- For å ivareta faglig oppfølging av alle beboere i Hanamyrveien 1 må det planlegges en mer systematisk kompetanseutvikling og veiledning av personalet. Tolv personer i ulike aldre og med forskjeller i hjelpebehov krever en nøye gjennomtenkning av hvilke fagspesifikke kompetanser som er nødvendig for å kunne gi et faglig forsvarlig tjenestetilbud. Kurs og videreutdanning av personalet bør planlegges og tilbys ut fra dette. På samme tid vil personalgruppen også ha behov for å modnes og utvikles i yrkesetiske spørsmål. Særlig gjelder dette forholdet mellom makt, paternalisme og selvbestemmelse i hjelperelasjoner. Ivaretagelse at dette kan skje gjennom interne møter og diskusjoner, men og ved å tilføre nye perspektiver gjennom ekstern veiledning og/eller intern undervisning.
- Hanamyrveien 1 er utformet slik at mye boareal disponeres felles. Erfaringer fra bruken av fellesrommene er delt. Bruk av fellesrom bør derfor videre drøftes og i større grad forstås ut fra de mer kritiske tilbakemeldingene som beboere og pårørende gir.
- Organisering og bruk av fagressursene i bofellesskapet oppleves å ha flere fordeler og noen ulemper. En gjennomgang av dagens organisering kan være hensiktsmessig med tanke på å videreutvikle ansvars- og rollefordeling mellom ansatte. Utvikling av samarbeidsformer med pårørende bør inngå i dette.
- Det er lite samhandling mellom ansatte og beboere ved de to enhetene i bofellesskapet. Det oppfattes som et bevisst valg fra de ansatte, og det har ført til at enheten i første etasje opplever samlokaliseringen som lite problematisk. Både ansatte og beboere i begge enhetene kan utgjøre en mulig ressurs for hverandre. Av den grunn anbefales det at potensialet for faglig utveksling mellom enhetene utredes.

Referanser

Ellingsen, K.E. (2010): Sakkyndig rapport.

Høyland, K. (2010): Sakkyndig rapport. SINTEF

Kittelsaa, A. og Tøssebro, J. (2011): *Store bofellesskap for personer med utviklingshemming. Noen konsekvenser*. Rapport 2011. NTNU Samfunnsforskning AS

NOU 2011:15 (2011): *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for fremtiden*. Kommunal- og regionaldepartementet.

Sandnes kommune (2012): *Miljøarbeidertjenester* (lesedato 8.11.2012)

<https://www.sandnes.kommune.no/Globalmeny/Om-Sandnes/Om-kommunen/Virksomheter/Levekar/Tjenestebeskrivelser-Levekar/Miljoarbeidertjenester/>

Sosialtjenesteloven (1991): *Lov om sosiale tjenester* (lesedato 8.11.2012)

<http://lovdata.no/oll/krono.html>

Sosial- og helsedirektoratet (2004): *Veileder til forskrift om kvalitet i pleie- og omsorgstjenestene for tjenesteyting etter kommunehelsetjenesteloven og sosialtjenesteloven*.

Söderström, S. og Tøssebro, J. (2011): *Innfridde mål eller brutte visjoner? Noen hovedlinjer i utviklingen av levekår og tjenester for utviklingshemmede*. Rapport 2011. Mangfold og inkludering. NTNU Samfunnsforskning AS.

Tøssebro, J. (2010): Sakkyndig rapport. NTNU

Andre kilder

Saur, E. og Johansen, O. (2012): «*Er det så lurt å samle så mange som trenger hjelp på den samme plassen?*» *Trygghet, sikkerhet og organisering av to samlokaliserte bofellesskap*. Rapport nr 83 Høyskolen i Nord Trøndelag.

Skog Hansen, I.L. og Skevik Grødem, A. (2012) *Samlokaliserte boliger og store bofellesskap. Perspektiver og erfaringer i kommunene*. Fafo-rapport 2012:48.

Vedlegg

Vedlegg 1. Intervjuguide beboere.

Takk for at vi får komme å snakke med deg.

Sandnes kommune har bygget Hanamyrveien. De vil gjerne vite hvordan det er å bo og arbeide i Hanamyrveien. Det vil de vite for å lære mer om hvordan de skal bygge boliger i framtiden.

Vi har fått i oppgave å snakke med / intervju de som bor og arbeider i Hanamyrveien. Ved at vi får høre hva du har å si om hvordan det er å bo her, kan Sandnes kommune lære mer om hvordan det er å bo i et stort bofelleskap.

Dine synspunkter er viktige for vårt arbeid. Etter vi har snakket med flere her skal vi skrive en rapport. Vi sier ikke hvem vi har snakket med – bare hvor mange. Ingen får vite akkurat hva du sier til oss – men det du mener vil vi ta med i rapporten.

Det å snakke med oss er helt frivillig. Hvis du ikke vil svare på noe av det vi spør deg om – er det helt greit. Hvis du etterpå angrer på noe av det du har sagt – så er det også helt ok. Du får da spørre om noen her kan ta kontakt med oss – så ser vi bort fra det du har sagt.

Vi har 4 spørsmål til deg.

1. Hva synes du om leiligheten din?
 - a. Størrelsen
 - b. Soverommet
 - c. Badet
 - d. Kjøkken/stue
2. Er du kjent med de som bor her?
 - a. 1.etasje
 - b. 2.etasje
3. Hva liker du med å bo her? Er det noe du ikke liker ved å bo her?
 - a. Får du den hjelp du vil ha i hverdagen?
 - b. Fellesrommene
 - c. Ferier
 - d. Helgene
 - e. Nettene
4. Får du være med å bestemme her?
 - a. Hva du skal gjøre
 - b. Hvem du skal være sammen med
 - c. Hjelpen du får av de som arbeider her
 - d. Hjelp/råd fra de som arbeide her til å velge når det er vanskelig å bestemme helt selv

Vedlegg 2. Intervjuguide pårørende

Takk for at vi får snakke med deg.

Kort om evalueringsoppdraget – bakgrunn:

I 2010 gikk Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) til sak mot Sandnes kommune. Saken gjaldt bygging av Hanamyrveien 1. NFU kritiserte kommunen for å bygge en bolig som kan sammenliknes med de små institusjonene som ble nedlagt i forbindelse med HVPU-reformen (1991) og for at brukermedvirkning ikke var blitt ivaretatt i planleggingsfasen av boligen. Rettsaken endte med et forlik der Sandnes kommune ble pålagt at botilbudet skal evalueres.

Formålet med evalueringsarbeidet er å få fram kvaliteter ved botilbudet i Hanamyrveien 1 gjennom å innhente informasjon om opplevelse av tilfredshet hos brukere, pårørende og ansatte sine vurderinger av botilbudet.

Av den grunn har vi forespurt **ansatte og pårørende og noen av de som bor i Hanamyrveien om et intervju / samtale**. Det er dere som sitter med kunnskap og erfaring som evalueringen må bygge på.

Med bakgrunn i det vi får vite gjennom intervjuene vil det bli utarbeidet en rapport. Alle opplysninger du gir, vil bli **anonymisert** i rapporten. Det vil ikke komme fram informasjon som kan spores tilbake til enkeltpersoner.

Å la seg intervjuet er basert på **frivillighet**. Vi gjør og oppmerksom på at du når som helst kan trekke fra intervjuet, eller si i fra om det er spørsmål underveis i intervjuet du ikke ønsker å svare på. Du kan også på et hvilket som helst tidspunkt i evalueringsprosessen kreve dine opplysninger tilbaketrasket.

Som et hjelpemiddel for oss når vi skal skrive ned innholdet fra intervjuet ønsker vi å ha et **lydopptak** av samtalen. Lydopptaket blir slettet når vi har en skriftlig oppsummering av samtalen vår. Er det ok for deg/dere om vi tar lydopptak av samtalen?

Intervjuet består av følgende 4 tema som er overlappende, med som hver for seg også kan gi oss et overblikk på sentrale sider ved utforming og drift av Hanamyrveien. Disse fire temaene er:

- Botilbudet, størrelse og utseende
- Samlokalisering, gruppesammensetning
- Arbeidsforhold, faglig praksis
- Medvirkning og selvbestemmelse

Botilbudet, størrelse og utseende.

Bakgrunn for evalueringsarbeidet er at det å bygge store bofellesskap – som Hanamyrveien er et eksempel på – kritiseres for å være en type bolig som kan føre til å gjenskape institusjonsomsorg i kommunal regi.

- a) Er det noe med dette bofellesskapet som du opplever som bra, problematisk eller som du ville hatt annerledes?
- b) Hvordan vurderer du at boligens størrelse og utseende kan ivareta din datter/sønns mulighet til å leve å bo som andre?
- c) Opplever du at boligens størrelse og utseende har medført (negative) reaksjoner fra nærmiljøet?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *forhold til nabolag*
- *forhold til arbeid / dagsenter / fritid / kulturarrangement*
- *stor parkeringsplass*
- *felles gang – ”utstyrspark/hjelpemiddel” som står synlig i gangen*
- *leilighetens utforming (bad og soverom store rom – et lite oppholdsrom ...)*
- *rolle og funksjon til fellesrommene i boligen (aktiviteter)*
- *åpningstidene i fellesrommet*

Samlokalisering av to ulike brukergrupper.

Hanamyrveien er et bofellesskap for to brukergrupper, for personer med utviklingshemming og for personer som har psykiske lidelser.

- a) Er det noe du opplever som bra, problematisk eller kritikkverdig ved at Hanamyrveien er et bofellesskap for to ulike brukergrupper?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *Hvordan vil du beskrive samhandlingen mellom de to brukergruppene Hanamyrveien? (er de kjent – vet navnet på – gjør noe sammen?)*
 - *Uforutsigbar oppførsel, forstyrrelser, angst*
 - *Vold eller andre ubehagelige situasjoner /trakassering innenfor botilbudet*
- b) Hanamyrveien er hjemmet til 12 personer med utviklingshemming i ulike grad. Opplever du gruppesammensetningen i 1.etasje er bra, problematisk eller utfordrende på noen måte for din datter/sønn?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *alder, kjønn, interesser m.m.*
- *Ulike behov i det daglige, forstyrrelser, usikkerhet og angst*

- *Lyd og støy fra andre beboere*
- *Vold eller andre ubehagelige situasjoner /trakassering innenfor botilbudet*
- *Beskrive samhandling mellom brukere i 1.etasje (er de kjent – vet navnet på – gjør noe sammen?)*

Arbeidsforhold og faglig praksis.

Boligens størrelse og utforming kan også virke inn på arbeidsforhold og faglig praksis. Vi ønsker derfor dine vurderinger knyttet til noen spørsmål om arbeidsforhold og faglig praksis i Hanamyrveien.

- a) Er det noe du opplever som særlig bra, utfordrende eller problematisk ved det faglige arbeidet i Hanamyrveien?
- b) Mener du at bofellesskapet har tilstrekkelige ressurser til å løse de faglige oppgavene / utfordringene i møte med din datter/sønn og bofellesskapet?
- c) Hvordan opplever du at driften av bofellesskapet balanserer mellom det å ivareta din datter/sønns behov og ønsker i dagliglivet (individuell oppfølging) vs det å bruke tid til planlegging og gjennomføring av felles aktiviteter.
- d) Opplever du samarbeidet med personalet rundt din datter/sønn som bra, utfordrende eller problematisk?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *Organisering av arbeidet rundt din datter/sønn?*
- *Samarbeid med andre instanser, samarbeid med pårørende, IP-arbeid*
- *Hvor mange personer forholder din datter/sønn seg til (daglig, hver uke...)?*
- *Kontinuitet og stabilitet i personalgruppen (kjenner du de som jobber med din datter/sønn, info beskjed når noen slutter)*
- *Fellesrommenes rolle og funksjon - åpningstider*
- *Strategier ndg å forbygge vanskelig atferd /korrigering/håndtering av vanskelig atferd/ rapportering av avvikssituasjoner*

Medvirkning og selvbestemmelse.

Et viktig aspekt med dagens tjenestetilbud er at de skal ivareta den enkeltes rett til medvirkning og selvbestemmelse.

- a) Er det noe du vil trekke fram som bra, utfordrende eller problematisk når det gjelder din datter/sønns rett medvirkning og selvbestemmelse i dagliglivet i Hanamyrveien?
- b) Har du eksempler på hva som gjøres for å ivareta din datter/sønns rett til medvirkning og selvbestemmelse?
- c) Tjenestetilbudet i Hanamyrveien er basert på et individuelt vedtak. Opplever du at individuelt vedtak er i tråd med tjenestetilbudet din datter/sønn får?

Aktuelle oppfølgingstema:

Vurderinger og eksempler når det gjelder mulighet til:

- *å velge*
- *sette personlig preg på leiligheten*
- *privatliv (besøk)*

- *ta vare på / utvikle nære relasjoner (kjærlighetsliv)*
- *å få være alene versus mulighet til fellesskap, aktivitetstilbud – også deltakelse i livssynsfelleskap)*
- *IP? Hvordan trekkes beboer og pårørende med i planarbeidet?*
- *Ferie*

Vedlegg 3. Intervjuguide ansatte

Takk for at vi får snakke med deg.

Kort om evalueringsoppdraget – bakgrunn:

I 2010 gikk Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) til sak mot Sandnes kommune. Saken gjaldt bygging av Hanamyrveien 1. NFU kritiserte kommunen for å bygge en bolig som kan sammenliknes med de små institusjonene som ble nedlagt i forbindelse med HVPU-reformen (1991) og for at brukermedvirkning ikke var blitt ivaretatt i planleggingsfasen av boligen. Rettsaken endte med et forlik der Sandnes kommune ble pålagt at botilbudet skal evalueres.

Formålet med evalueringsarbeidet er å få fram kvaliteter ved botilbudet i Hanamyrveien 1 gjennom å innhente informasjon om opplevelse av tilfredshet hos brukere, pårørende og ansatte sine vurderinger av botilbudet.

Av den grunn har vi forespurt **ansatte og pårørende og noen av de som bor i Hanamyrveien om et intervju / samtale**. Det er dere som sitter med kunnskap og erfaring som evalueringen må bygge på.

Med bakgrunn i det vi får vite gjennom intervjuene vil det bli utarbeidet en rapport. Alle opplysninger du gir, vil bli **anonymisert** i rapporten. Det vil ikke komme fram informasjon som kan spores tilbake til enkeltpersoner.

Å la seg intervjuet er basert på **frivillighet**. Vi gjør og oppmerksom på at du når som helst kan trekke fra intervjuet, eller si i fra om det er spørsmål underveis i intervjuet du ikke ønsker å svare på. Du kan også på et hvilket som helst tidspunkt i evalueringsprosessen kreve dine opplysninger tilbaketrasket.

Som et hjelpemiddel for oss når vi skal skrive ned innholdet fra intervjuet ønsker vi å ha et **lydopptak** av samtalen. Lydopptaket blir slettet når vi har en skriftlig oppsummering av samtalen vår. Er det ok for deg/dere om vi tar lydopptak av samtalen?

Intervjuet består av følgende 4 tema som er overlappende, med som hver for seg også kan gi oss et overblikk på sentrale sider ved utforming og drift av Hanamyrveien. Disse fire temaene er:

1. Botilbudet, størrelse og utseende
2. Samlokalisering, gruppesammensetning
3. Arbeidsforhold, faglig praksis
4. Medvirkning og selvbestemmelse

Botilbudet, størrelse og utseende.

Bakgrunn for evalueringsarbeidet er at det å bygge store bofellesskap – som Hanamyrveien er et eksempel på – kritiseres for å være en type bolig som kan føre til å gjenskape institusjonsomsorg i kommunal regi.

- a) Hva ved dette bofellesskapet er du fornøyd med, eventuelt misfornøyd med? Er det noe som du ville hatt annerledes?
- b) Hvordan vurderer du at boligens størrelse og utseende kan ivareta utviklingshemmedes mulighet til å leve å bo som andre?
- c) Opplever du at boligens størrelse og utseende har medført negative reaksjoner fra nærmiljøet?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *forhold til nabolag*
- *forhold til arbeid / dagsenter / fritid / kulturarrangement*
- *stor parkeringsplass*
- *felles gang – ”utstyrspark/hjelpemiddel” som står synlig i gangen*
- *leilighetens utforming (bad og soverom store rom – et lite oppholdsrom ...)*
- *rolle og funksjon til fellesrommene i boligen (aktiviteter)*
- *åpningstidene i fellesrommet*

Samlokalisering av to ulike brukergrupper.

Hanamyrveien er et bofellesskap for to brukergrupper, for personer med utviklingshemming og for personer som har psykiske lidelser.

- a) Er du fornøyd med, eventuelt misfornøyd med, at Hanamyrveien er et bofellesskap for to ulike brukergrupper?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *Hvordan vil du beskrive samhandlingen mellom de to brukergruppene Hanamyrveien? (er de kjent – vet navnet på – gjør noe sammen?)*
 - *Uforutsigbar oppførsel, forstyrrelser, angst*
 - *Vold eller andre ubehagelige situasjoner /trakassering innenfor botilbudet*
- c) Hanamyrveien er hjemmet til 12 personer med utviklingshemming i ulike grad. Er du fornøyd med, eventuelt misfornøyd med gruppesammensetningen i 1.etasje?

Aktuelle oppfølgingstema:

- *alder, kjønn, interesser m.m.*
- *Ulike behov i det daglige, forstyrrelser, usikkerhet og angst*
- *Lyd og støy fra andre beboere*

- *Vold eller andre ubehagelige situasjoner /trakassering innenfor botilbudet*
- *Beskrive samhandling mellom brukere i 1.etasje (er de kjent – vet navnet på – gjør noe sammen?)*

Arbeidsforhold og faglig praksis.

Boligens størrelse og utforming kan også virke inn på arbeidsforhold og faglig praksis. Vi ønsker derfor dine vurderinger knyttet til noen spørsmål om arbeidsforhold og faglig praksis i Hanamyrveien.

- a) Er det noe du er særlig fornøyd med, eventuelt misfornøyd med, i jobben din i Hanamyrveien?
- b) Mener du at bofellesskapet har tilstrekkelige resurser til å løse de faglige oppgavene / utfordringene i bofellesskapet? Hvordan opplever du at driften av bofellesskapet balanser mellom det å ivareta den enkeltes behov og ønsker i dagliglivet (individuell oppfølging) vs. det å bruke tid til planlegging og gjennomføring av felles aktiviteter.

Aktuelle oppfølgingstema:

- *Beskrivelse av arbeidsoppgavene*
- *kjennetegn ved den faglige praksisen/ miljøarbeidet i boligen? (verdier, miljøregler, selvbestemmelse, samarbeid)*
- *Organisering av arbeidet rundt den enkelte bruker?*
- *Samarbeid med andre instanser, samarbeid med pårørende, IP-arbeid*
- *Hvor mange av beboerne den enkelte er involvert i (daglig, hver uke...)?*
- *Muligheter for faglig utvikling?*
- *Tilrettelegging for etisk refleksjon.*
- *Fellesrommenes rolle og funksjon - åpningstider*
- *Kontinuitet og stabilitet i personalgruppen*
- *Strategier ndg å forbygge vanskelig atferd /korrigering/håndtering av vanskelig atferd/ rapportering av avvikssituasjoner*

Medvirkning og selvbestemmelse.

Et viktig aspekt med dagens tjenestetilbud er at de skal ivareta den enkeltes rett til medvirkning og selvbestemmelse.

- a) Er du fornøyd med, eventuelt misfornøyd med, den enkelte beboers rett medvirkning og selvbestemmelse i dagliglivet i Hanamyrveien?
- b) Har du eksempler på hva dere gjør for å ivareta den enkelte beboers rett til medvirkning og selvbestemmelse?
- c) Tjenestetilbudet i Hanamyrveien er basert på et individuelt vedtak. Opplever du at individuelt vedtak er i tråd med tjenestetilbudet den enkelte får?

Aktuelle oppfølgingstema:

Vurderinger og eksempler når det gjelder mulighet til:

- å velge*
- sette personlig preg på leiligheten*
- privatliv (besøk)*
- ta vare på / utvikle nære relasjoner (kjærlighetsliv)*
- å få være alene versus mulighet til fellesskap, aktivitetstilbud – også deltakelse i livssynsfelleskap)*
- IP? Hvordan trekkes beboer og pårørende med i planarbeidet?*
- Ferie*

Vedlegg 4. Informasjonsskriv

Forespørsel om deltagelse i evaluering av Hanamyrveien 1.

-Brukere, pårørende og ansatte-

I henhold til rettsforliket fra Stavanger tingrett 2010 mellom NFU Rogaland og Sandnes kommune skal det gjennomføres en evaluering av botilbudet Hanamyrveien 1. Hensikten med evalueringen er å synliggjøre fordeler og ulemper med samlokaliseringen av to ulike brukergrupper, derunder brukertilfredshet. Evalueringen skal baseres på brukeres, ansatte og pårørendes oppfatning av tjenesten og vil bli utført av Diakonhjemmet Høgskole i Sandnes.

Deltagelse i evalueringen vil innebære en samtale/intervju med 2 av prosjektmedarbeiderne (gjelder ansatte/pårørende/brukere). Samtalen/intervjuet vil ta om lag 1 time. Det er frivillig å delta og du kan på hvilket som helst tidspunkt trekke deg uten å måtte begrunne dette nærmere. Alle opplysninger som kommer frem i samtalen blir anonymisert og behandlet konfidensielt. De som intervjuer er underlagt taushetsplikt.

Resultatene av studien vil bli presentert (gruppevis brukere, ansatte og pårørende), i en rapport, uten at den enkelte skal kunne gjenkjennes. Evalueringen forventes å være avsluttet 1. oktober 2012. Etter at prosjektet er avsluttet vil opplysningene bli slettet. Prosjektet er tilrådd av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Dersom du ønsker å delta i undersøkelsen, er det fint om du signerer den vedlagte samtykkeerklæringen og returnerer den til Bjørg Elin Storli. For brukere uten samtykkekompetanse er det primærkontakt eller pårørende/verge som samtykker på vegne av brukeren.

Med vennlig hilsen

Laila Luteberget (prosjektleder)

Tlf. 51972200 eller laila.luteberget@diakonhjemmet.no

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur Telefonnummer

OPPDRA GSAVTALE

MELLOM

DIAKONHJEMMET HØGSKOLE I SANDNES OG SANDNES KOMMUNE.

1. Bakgrunn for oppdragsavtalen

Bakgrunn for denne avtalen er Sandnes kommunes brev datert 18.10.11, med ønske om å få gjennomført en evaluering av utforming og drift av botilbudet i Hanamyrveien 1 i kommunen. Evalueringen gjelder et botilbud for 12 beboere med psykisk utviklingshemming og er tilknyttet rettsforlik datert 3.mai 2010 mellom Norsk Forbund for utviklingshemmede avd Sandnes og Sandnes kommune.

Avklaringsmøter og kontakt høsten 2011 mellom representanter fra kommune og høgskole har ført til at en oppdragsavtale utarbeides mellom partene.

2. Oppdragsparter

Denne avtalen gjelder mellom oppdragsgiver Sandnes kommune v/ kommunaldirektør Elin Selvikvåg og oppdragstaker Diakonhjemmet Høgskole, Institutt for vernepleie og ergoterapi (IVE) v/ instituttleder Jonas Skrettingland

3. Oppdragsbeskrivelse

Det skal gjennomføres en evaluering av utforming av botilbudet og driften i Hanamyrveien 1. I dette inngår fordeler og ulemper med samlokalisering av to ulike brukergrupper.

For de 12 leilighetene for mennesker med psykisk utviklingshemming skal både brukertilfredshet og pårørendetilfredshet innhentes/måles. Ansatte sine vurderinger skal også innhentes.

4. Gjennomføring av oppdraget

Prosjektorganisering

Oppdraget vil bli organisert som et prosjekt bestående av de aktuelle aktørene som oppdraget omhandler. De aktuelle aktørene er ansatte ved høgskolen, brukerne, foreldre/pårørende, ansatte i botilbudet Hanamyrveien 1, NFU avd Sandnes m.fl. Prosjektet vil bli gjennomført i perioden januar – september 2012. Prosjektets navn: ”Evaluering av utforming og drift av botilbudet Hanamyrveien 1 i Sandnes.”

Evalueringen vil bestå av en undersøkelse av brukertilfredshet, pårørendetilfredshet og ansattes vurderinger av botilbudet samt vurderinger av de data som kommer fram i undersøkelsen.

Prosjektgruppe

Det etableres en prosjektgruppe ved Diakonhjemmet Høgskole bestående av førstelektor Laila Luteberget, førsteamanuensis Anita Gjermestad og høyskolelektor Anne Katrine Folkman. Laila Luteberget vil være prosjektleder.

Styringsgruppe

Det etableres en styringsgruppe bestående av representanter fra Sandnes kommune, Diakonhjemmet Høgskole, Norsk Forbund for utviklingshemmede, brukere, foreldre, ansatte fra gjeldende bolig/ bolig for mennesker med utviklingshemming.

Metodisk tilnærming

Undersøkelsen vil legge til grunn en helhetlig forståelse av brukertilfredshet, pårørendetilfredshet og ansattes vurderinger i lys av livskvalitet, herunder livsutfoldelse, helse og trivsel. For å få kunnskap om brukertilfredsheten må det innhentes informasjon fra både brukeren selv, der det lar seg gjøre, pårørende og foreldre. I etterkant av spørreundersøkelsen vil det bli gjennomført gruppeintervju med henholdsvis en gruppe brukere, en gruppe pårørende og en gruppe ansatte til utdyping av tematikker og spørsmål.

5. Rettigheter til datamateriale

Diakonhjemmet Høgskole, IVE vil ha rett til bruk av innsamlet datamateriale i prosjektet.

6. Prosjektaktiviteter og framdriftsplan

Det vil bli utarbeidet en egen prosjektplan for prosjektet. Prosjektaktiviteter i form av forbedelse og innhenting av data vil foregå i perioden våren 2012. Analyser og drøfting av resultater samt skriving av prosjektrapport vil foregå august/september 2012.

7. Kostnadsramme

Ressursbruken er stipulert til totalt 70 arbeidsdager. Det vil bli ført regnskap over medgått tid til prosjektarbeidet, og endelig faktura vil ta utgangspunkt i dette tidsregnskapet med en øvre ramme på kr 170.000.

8. Levering

Oppdraget avsluttes med et avsluttende møte i styringsgruppen, samt overlevering av rapport for prosjektet til Sandnes kommune innen 1.oktober 2012.

9. Undertegning

Denne avtalen undertegnes i to eksemplarer hvorav partene beholder ett originaleksemplar hver.

Sandnes,
Diakonhjemmet Høgskole, IVE

Sandnes,
Sandnes kommune

.....
Jonas Skrettingland
Instituttleder

.....
Elin Selvikvåg
Kommunaldirektør leverkår